
Ordet II

En Almanakhistorie

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Ordet II	4
En Almanakhistorie	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I	5
2. Akt: II	14
3. Akt: III	15
4. Akt: IV	18
5. Akt: V	29
6. Akt: VI	31
7. Akt: VII	33

Ordet II

En Almanakhistorie

Kilde Munk, Kaj. 2004. *Ordet II — En Almanakhistorie*, Forlaget Bindselev

Indledning

Skuespillet *En Almanakhistorie* (1934-35) er for så vidt en fortsættelse af *Ordet*, at det også foregår på Borgensgaard og har for en stor del det samme persongalleri. De to stykker er skrevet med ca. ti års mellemrum. I modsætning til *Ordet*, hvis problematik næsten udelukkende er af religiøs art, spiller 30'ernes realhistoriske begivenheder en vigtig rolle i dette skuespil. Der er bl.a. tale om Hitler og hans politik, og stykkets problem skal ses på baggrund af den daværende regerings lovgivningsarbejde med Thorvald Stauning og ikke mindst social- og justitsminister K. K. Steincke i spidsen. På dette tidspunkt blev en lang række sociale reformer gennemført, herunder den første danske svangerskabslov.

Kunstens rolle og status er også et af de spørgsmål, skuespillet behandler. Hovedpersonen, *Ordets* lille Maren, er nu blevet en ung kvinde, men hendes naive og godtroende karakter gør hende til et let offer for en kunstmaler, der i det vestjyske søger ny kunstnerisk inspiration, og i sidste ende er det Marens fuldstændige ærlighed, der gør, at hun bliver sat i stand til at komme videre. Munks optagethed af abortspørgsmålet strækker sig til andre utrykte skuespil i forfatterskabet bl.a. *Selvtægt* (1937) og *Den Kærlighed* (1942), samt en del avisartikler, hvor han tog stilling mod fosterfordrivelse.

Skuespillet kan yderligere siges at høre til Munks "vestjyske skuespil", men i modsætning til bl.a. *Kærlighed* (1926) og *Ordet* er der denne gang et betydeligt element af storby (3. og 5. akt).

Som det allerede var tilfældet i *Ordet* er dette skuespil kendetegnet ved en kombination af folkekomedie (1. akt) og realistisk scenekunst, men dets overnaturlige dimension er endnu større end i "mirakel-stykket", idet sluts scenen viser i et syn, hvorledes Johannes Borgen når til himlen. Problemet om hans livskald spiller også en vis rolle i stykket.

Ordet II

En Almanakhistorie

PERSONERNE

Mikkel Borgen, Ejer af Borgensgaard

Inger, hans Hustru

Maren, hans Datter

Johannes Borgen

Pastor Bandbul

¹Doktor Houen², Amtslæge

Andreas Bandbul, Student

Henrik Ardens³, Kunstmaler, Professor

Hans Hustru

Deres Husassistent

1. Akt: I

Borgensgaard

- (1) Maren Borgen: *(kommer ud fra Kostalden med en Malkespand i Haanden ind i den maanelyse Gaard)*

Det er saa godt at have Ryggen ret
og Ho'det løftet og Sindet let;
da gaar man saa frit gennem Verden,
da gaar man saa frit...

Hør Far! Skal du i By i Aften, saa er det Sørme ikke for tidligt. Lad bare mig malke færdig nu.

- (2) Mikkel: *(ogsaa ud)* Tak, min Pige. Det er vældig flink af dig. Men du skal ikke sidde og slide Fingrene op, fordi jeg har givet Folkene fri.
- (3) Maren: Pyt med Fingrene! Kan de ikke holde til en Snes Køer for en enkelt Gangs Skyld, er der ikke meget ved dem. Jeg synes, din Kasket sidder skævt *(retter paa den og lister ham dermed Sien over Hovedet)* .

¹*Bandbul*: Pastorens navn minder om ordet "bandbulle" (bandbrev), der kommer af oldhøjtysk "ban" (befaling, påbud eller forbud) og betegner en straf i form af udelukkelse fra den katolske kirke. [ODS]

²*Houen*: Navnet er fonetisk identisk med adjektivet "hoven", der har to betydninger: 1) Hævet, opsvulmet, tyk, ophovnet. 2) Opblæst, indbildsk, vigtig, overlegen. [ODS]

³*Ardens*: Malerens efternavn, "Ardens", betyder på latin "brændende".

- (4) Mikkel: Det er ”Haremor”, der tæsker saadan til mig med Halen. Det er den værste Ko til at laske øretæver ud. Har du set Sien, min Pige?
- (5) Maren: Den var her da lige.
- (6) Mikkel: Det synes jeg ogsaa. Hvor i Alverden er den blevet af? Det var da mærkeligt. Kan Mor have været herude?
- (7) Maren: Ikke det, jeg har hørt til.
- (8) Mikkel: Jamen hvor i al — Man skulde snart tro, det spøger paa Borgensgaard.
- (9) Inger: (*frem i Døren*) Er der nogen, der spøger?
- (10) Mikkel: Det er Sien, Inger. Den er pludselig opslugt af Underverdenen.
- (11) Maren: Har du set den, Mor? (*truer ad hende bag Mikkels Ryg*)
- (12) Inger: Det er nok dig selv, Mikkel, der har bortkommet den.
- (13) Mikkel: Aah, Vissevas!
- (14) Inger: Du kan have gjort det i Tanker.
- (15) Maren: Ja, for du har jo saa meget i Hovedet.
- (16) Mikkel: (*griber sig til Panden*) Naah, har jeg det. Nu skal jeg sige jer to Bolchevikker⁴ noget: Hvis I tror, I skal gaa og lægge Raad op mod Gaardens Husbond, saa skal jeg give jer tørt paa; og det skal blive vaadt (*pumper og stænker Vand paa dem*) .
- (17) Inger: Mikkel! Jeg er i mit pæne Tøj (*redder sig ind i Køkkenet*) .
- (18) Mikkel: Og saa var det dig, din Malkemaskine, vi skal have givet en Spuling.
- (19) Maren: Hjælp, Mor, han drukner mig.
- (20) Johannes Borgen: (*kommer cyklende ind i Gaarden*) Hvad gaar her for sig?
- (21) Mikkel: Hun tror, hun ustraffet kan drive Grin med sin gamle Far. Men jeg skal give hende.
- (22) Maren: Farbror Johannes, du hjælper altid de Undertrykte.
- (23) Johannes: Det kommer an paa. Har du fortjent din Straf, saa —
- (24) Mikkel: Hun vilde sortere mig gennem en Si. Har du kendt mage! Behandle mig som et Insekt. Men nu skal du til Straf faa Lov til at malke færdig alene (*gaar leende ind*) .
- (25) Johannes: Jeg skal hjælpe dig med at bære Straffen.
- (26) Maren: Vist ikke, Farbror. Du er jo i dit pæne Tøj.
- (27) Johannes: Jeg smider lige Jakken og tager et Forklæde for mig. Det skal nok gaa (*tager Marens Spand og gaar ind i Stalden*) .
(*Maren skyller Sien, hælder Mælken i fra Mikkels Spand og vil følge, da Andreas stikker Hovedet frem i Ladeskyggen*) .

⁴*Bolchevikker*: Bolchevik (russisk for ”en af majoriteten”), andre staveformer bolschevik, bolsjevik. Navn på et medlem af en gren af Det Russiske Socialdemokratiske Arbejderparti, som under Lenins ledelse tog kontrollen over den russiske regering i oktober 1917 og blev Ruslands dominerende politiske parti og kraft. [ODS & BOE]

- (28) Andreas: Maren, Maren!
- (29) Maren: (*kan ikke rigtig skelne ham paa Grund af Ladeskyggen*) Halløj! Hvem er det?
- (30) Andreas: Syss, syss, syss! Det er mig.
- (31) Maren: Hvem mig?
- (32) Andreas: Andreas! Andreas Bandbul.
- (33) Maren: Andreas?
- (34) Andreas: Jeg vilde saa gerne lige snakke et Ord med dig i Aften, Maren.
- (35) Maren: Med mig?
- (36) Andreas: Ja, for ser du, jeg skal sige dig, der er kommet Besked i Dag, at jeg alligevel faar det Legat.
- (37) Maren: Nej! Er det sandt! Saa skal du være i Paris et helt Aar! Sikke én! Han kan sagtens.
- (38) Andreas: Ja, det er morsomt, og jeg er selvfølgelig ogsaa forfærdelig lykkelig for det.
- (39) Maren: Det tror jeg. Næ, det skulde bare være en anden én!
- (40) Andreas: Maren, det var det, jeg —
- (41) Maren: Tænk, saa du kan gaa paa Louvre⁵ hver eneste Dag og se alle de —
- (42) Andreas: Det faar jeg nu ikke Tid til, Maren. Jeg skal jo først og fremmest studere Sproget, naar det er det, jeg har faaet Stipendiet til, se at blive rigtig dygtig, Maren, saa jeg kan komme hjem og faa mig en Adjunktplads⁶ og maaske altsaa gifte — have Raad til at gifte mig.
- (43) Maren: (*viger udenom*) Du kan da i hvert Fald gaa der om Søndagen. Tænk, at faa alle de Billeder at se, som Hjalmar Sørensen saadan snakkede om.
- (44) Andreas: Hjalmar Sørensen?
- 7
- (45) Maren: Ja. paa Højskolen; Historielæreren. Der var en hel Uge, han ikke bestilte andet end fortælle om Louvre. Tror du ogsaa, du kommer sammen med nogle af de store Mænd, der har lavet de Billeder?
- (46) Andreas: Det vil jeg ikke haabe, for de er døde allesammen. Men hør nu, Maren. Jeg rejser til København i Aften og derfra i Overmorgen. Jeg vilde saa forfærdelig gerne — altsaa inden — jeg mente, om du maaske kunde — for ser du, jeg skal cykle til Rutebilen, forstaar du. Saa tænkte jeg, hvis din Vej faldt forbi ved Fjordhuset saadan lidt før 9 — saa kunde vi sige Farvel til hinanden, jeg mener, saa havde vi et Kvarter, vi kunde — hvis der var nogen — saadan —

⁵*Louvre*: Tidligere kongeligt residensslot i Paris, der siden 1793 har rummet et af verdens betydeligste kunstmuseer. [DSD]

⁶*Adjunktplads*: Oprindeligt en hjælperlærer, men nu en fastansat lærer ved de højere undervisningsanstalter. [ODS]

⁷*Hjalmar Sørensen*: Navnet er muligvis inspireret af maleren Hans Georg Hjalmar Sørensen (1881-1943). Sørensen kendtes bl.a. under navnet den ”Den nøgne maler”, og det er muligt, at han har givet inspiration til Munks maler-karakter ”Ardens”. [HHH]

- (47) Maren: Jamen Farvel — jamen — og saa er der ogsaa det, at det jo ogsaa saadan — altsaa — med det — ikke?
- (48) Andreas: Jeg mente bare —
- (49) Maren: Og de er ogsaa allesammen ude i Aften, saa jeg kan daarligt gaa hjemmefra.
- (50) Andreas: Naa. Ja saa — kan det maaske ikke lade sig gøre eller blive til noget. — Men jeg skal altsaa blive væk et helt Aar.
- (51) Maren: Ja, det er jo rigtignok længe.
- (52) Andreas: Og saa var det, jeg tænkte, saadan en Aften, naar Maagerne skriger ude over Fjorden, og Hylden dufter, og Maanen er ogsaa med, om du maaske kunde huske for et Aar siden ved Skovballet — men jeg har altsaa aldrig kysset nogen anden end dig, Maren.
- (53) Maren: Og mig maatte du heller ikke have gjort det med. Jeg har været saa flov lige siden. Nej, Andreas, du maa ikke kigge saadan paa mig, jeg staar jo lige her i mit Malketøj. Hvad vil du? Du maa ikke røre ved mig, saadan som jeg staar og er og lugter af Køer.
- (54) Andreas: Det gør du jo ogsaa, Maren, du lugter en lille Smule af Ko. Jeg er lige ved at faa Vand i Øjnene af det, du. For ved du, hvad en Ko er ?
- (55) Maren: Fortæl mig det, Andreas.
- (56) Andreas: Ko, det er Danmark, du, Danmark, jeg nu skal rejse fra og undvære et helt langt Aar af mit Liv. Inderne regner Koen for et helligt Dyr, og det kunde vi Danske ogsaa, vi især, for Koen er jo nok vort Dyr, vort Tegn. Og hun er hellig, Maren. Hvis man kigger en Ko ind i Øjnene, saa ser man, hun er Jomfru — saa ogsaa lige meget hvor mange Kalve hun har faaet. Maa jeg snuse til dig en lille Gang til? Aah ja, det er Danmark, Kløverduft og Enge med Timian, Summen af Bier og Lærkeklokker, og nok af Mad og langsom Tygning og god Fordøjelse, det salte Smør og den søde Mælk og de gode, troskyldige Øjne. Kys mig, Maren, kys du ogsaa mig.
- (57) Maren: Ikke — ikke før jeg faar mig vasket. Aah, du gør mig helt — der kommer nogen — stik af med dig!
- (58) Andreas: Du møder mig ved Fjordhuset Kl. 9 — Klokken lidt før 9, et Kvarter før 9 —
- (59) Maren: Det ved jeg ikke. Det gør jeg vel.
- (60) Andreas: Sødste Pige! Halv ni! Halv ni! (*ud*)
- (61) Johannes: (*ind med sin Spand*) Hvem var det, du snakkede med herude ?
- (62) Maren: Snakkede med — naa, det var vist bare — Katten, den løb her. Sikke dog lyst, det er, Farbror. Saadan har Maanen da aldrig i Livet skinnet før. Se det Skyggespil hen over Porten! Man skulle bare kunne male saadan rigtigt!
- (63) Johannes: Ja, den Maane, den Maane! Hvor polisk den ser ud! Nu kan jeg se, den igen har luret sig en Hemmelighed til et eller andet Sted.

- (64) Maren: Ja, maaske. Det kan jo være. Naa, jeg maa ind til Køerne. De venter mig nok. Farbror, gaar du til Møde i Aften med Far og Mor?
- (65) Johannes: Jeg tænker det.
- (66) Maren: Og rejser allerede i Morgen igen?
- (67) Johannes: Har du noget, du har Lyst til at snakke med mig om, bliver jeg hjemme hos dig i Aften.
- (68) Maren: Nej, det har jeg ikke. Det vil sige: Nej, der er ingenting. — Farbror, der var en af mine Veninder, saa var hun til et Skovbal engang, hun var bare en 18 Aar, og saa var der ogsaa en ung Mand, de havde gaaet i Skole sammen engang og vel ogsaa nok kigget lidt efter hinanden — aldrig sagt noget da. Men saa kyssede han hende den Aften, fortæller hun mig, bare et eneste Kys, saa løb hun fra ham, og nu er det, hun spørger mig, om jeg synes, hun skal sige det til sin Mor.
- (69) Johannes: Og hvad synes du saa?
- (70) Maren: Hvad synes du, Farbror?
- (71) Johannes: Tror du, hun var glad for det Kys eller ked af det?
- (72) Maren: Hun var — begge Dele, tror jeg. Nej, hun var glad.
- (73) Johannes: Førte det Kys saa til noget mere?
- (74) Maren: Ikke siden — det tror jeg ikke — det har hun ikke fortalt mig — maaske det kan,
- (75) Johannes: Det hele kommer an paa, om det var et godt Kys eller et grimt Kys. Var det et grimt Kys, gør hun bedst i at sige det, hvis hun da har en rigtig Mor.
- (76) Maren: Jamen, det har hun.
- (77) Johannes: Hvis det var et godt Kys, skal hun have Lov til at eje det helt for sig selv.
- (78) Maren: (*giver ham pludselig mange smaa Lussinger*) Farbror, du kære, goe Farbror, ved du, du gjorde mig glad! (*løber ud i Stalden med den raslende Spand. Johannes, der imens har toet⁸ Hænderne og lagt Forklædet, vil trække sin Cykel ind. Den piber, og han begynder at smøre den.*)
- (79) Inger: (*ind*) Vil du af sted fra Morgenstunden, Johannes?
- (80) Johannes: Jeg regner med, jeg skal cykle en god halv Snes Mil i Morgen.
- (81) Inger: Er det saa vigtigt med det Blomsterfrø?
- (82) Johannes: Naar Folk har bestilt det, saa —
- (83) Inger: Du overanstrenger dig med den evige Faren. Kunne du ikke slaa dig til Ro hjemme hos os en 14 Dage endnu. Det kunde du have godt af.

⁸toet: Betyder ”befriet for snavs med vand eller anden væske”: vaske. Ordet bruges arkaisk, poetisk eller højtideligt. Formuleringen ”Toet i Lammets Blod” stammer formentlig fra den pietistiske digter Hans A. Brorsons salme ”Den store, hvide Flok” (1765), som er inspireret af NT: Johannes’ Åbenbaring 7,14. [ODS & DDSO]

- (84) Johannes: Vil du have Ansvar for, at Halvdelen at Landets Haver ligger hen med Ukrudt i Sommer? Jeg har bare godt af de Cykleture.
- (85) Inger: Ja, maaske nok af Turene. Men alt det, du ser, Johannes, al den Nød og Fortrød, du bliver indviet i, hvor du kommer — jeg mener, alt det, Mennesker lægger paa dine Skuldre, det har du ikke godt af. Den Aften, du kom, for 8 Dage siden — ja, jeg tænkte virkelig paa, da du traadte ind i Køkkenet med din Sæk over Skulderen, at du saa ud, som om du bar al Verdens Synd.
- (86) Johannes: Du tager fejl, Inger. Jeg er da lykkelig ved, at jeg kan vinde Menneskers Tillid, og at de har Brug for mig. Vil du ikke lige løfte i Bagskærmen, mens jeg smører Kæden? Tak.
- (87) Inger: Lykkelig, siger du. Aah, Johannes, havde du ikke tænkt dig, at dengang, det mægtige skete, at du med din Tros Kraft rejste mig op af Ligkisten⁹ —
- (88) Johannes: At Gud paa min Bøns Tro kaldte dig tilbage fra de Døde —
- (89) Inger: Ja, ja, for det var jo dog det, der skete, hvad saa end Folk i Sognet mener, og Aviserne skrev, det tror vi dog?
- (90) Johannes: Det ved vi, Inger.
- (91) Inger: Ja, der ved vi, Johannes. Men havde du saa ikke tænkt dig, at det Øjeblik maatte blive Udgangspunktet for en ny Sejrs-march af Kristendom hen over Landet?
- (92) Johannes: Den er rusten i Tandhjulene; jeg maa ikke passe den ordentligt. — Sejrs-march, siger du! Hvad jeg tænkte den Dag, har jeg glemt. Siden ved du, der kom en højst ulykkelig Tid, da jeg følte det som min Pligt at blive Reformator og — magtede ingenting. Og Far blev ved at ivre: ”Du skal studere, Johannes, blive Præst, blive Biskop.” Og døde vel egentlig af Skuffelse.
- (93) Inger: Snak, Johannes, Bedstefar var firs.
- (94) Johannes: Han døde vist alligevel af Sorg over, at jeg slog ind paa dette Frøhandleri. Men han er blevet klogere siden.
- (95) Inger: Siden han er død?
- (96) Johannes: Ja, ja, Inger. Tror du maaske ikke, at jeg snakker med Far tit? Han fortæller mig meget, jeg ellers ikke vilde vide. Og han siger til mig: ”Nu er du paa den rette Vej, min Dreng.”
- (97) Inger: Og alligevel, Johannes —
- (98) Johannes: Nej, Inger, nej. Vi skal hverken gøre os selv til Profeter eller vente paa Førere og kræve Reformatorer. De kommer, naar det passer Gud. Saa længe skal vi bare saa vore Frø i det stille og lade ham om Regn og Sol, efter som det Aars Vækst skal blive. (*Mikkel ind*) Naa, Mikkel, er du færdig til Afgang?

⁹Lykkelig, siger du. Aah, Johannes, havde du ikke dengang, det mægtige skete, at du med din Tros Kraft rejste mig op af Ligkisten: Reference til ”Ordet” (skrevet 1925, premiere 1932), hvor Johannes genopvækker Inger fra døden.

- (99) Mikkel: Du skal have en Kaabe paa, Inger.
- (100) Inger: Sjal er nok i saa fint et Foraarsvejr.
- (101) Mikkel: Værsgod! Her har du din Kaabe. Giv mig saa Sjalet. Tak. — Inden du spurter af i Morgen, Johannes, skulde du se ind til Bagerens.
- (102) Johannes: Er der noget dèr?
- (103) Inger: Du kan tro, jeg har ondt af dem, især af Emilie — ja, det er jo Olga, der er kommet galt af Sted. Det er ogsaa dette væmmelige Badeliv, vi har faaet ødelagt Fjorden med.
- (104) Johannes: I lejer jo selv jert Fjordhus ud.
- (105) Mikkel: 30 Kroner om Maaneden er ogsaa Penge i disse Tider. Og hvad ondt er der i, at Kontorfolk kommer væk fra Støv ud i Sol og Vind og Vand et Par fattige Uger. Nej, Sandheden er, at Emilie og Hansen aldrig har givet deres Børn en Smule Opdragelse. Men det er vel bekvemmere at skyde skylden paa Badelivet end at tage den selv.
- (106) Johannes: Du har Døtre selv, Mikkel.
- (107) Mikkel: Ja, og dem stoler jeg paa. Og det tænker jeg ikke, jeg svækker deres Modstandskraft over for Fristelser med. Hverken Ingse eller Maren er Olga.
- (108) Inger: ”Vi her paa Borgensgaard” som din Far altid sagde.
- (109) Mikkel: Ja, ja, Ingerpige, ligner jeg ham, var det vel heller ikke den ringeste, jeg kunde ligne.
- (110) Inger: Nej, vist ikke, Mikkel. Jeg har ogsaa Tillid til mine store Piger, det har jeg rigtignok; alligevel siger jeg, det er ingen nem Tid at have voksne Døtre i.
- (111) Mikkel: Tiden er som enhver anden Tid: Dem, der duer, hjælper Gud, og dem, der ikke duer, hjælper den Onde. — Hvad er der, Johannes?
- (112) Johannes: Ingenting. Det var bare — som et Stik i mit Hjerte. Er vi ikke færdige?
- (113) Mikkel: Hank du saa under Armen paa Johannes og mig, Ingerpige, saa skridter vi af. — Hallo, Maren Forkarl! Du fodrer Hestene, før du gaar ind, og ser ind til Soen.
- (114) Maren: (*indefra*) Det skal jeg huske, Far (*frem med sin Spand*) .
- (115) Mikkel: Godt, min Pige. Pas saa godt paa Huset saalænge. Farvel (*de ud*) .
- (116) Maren: Mis, lille Mis, kom, en Mælketaar! Saadan, lille Mis, fik du nu et fint lille Flødeskæg. Vil du have et Kys? Naa, det regner du ikke. Mælk er bedre, Mælk af den gode gode Ko. Sikke du skinner, Maane! Hvad er du egentlig for en Ting? Er du en Ost? Nej! Et stort Fad Tykmælk? Nej! Nu ved jeg det, du er et Spejl, jeg kan se hele Jorden i dig. Jeg kan staa her hver eneste Aften og se Folk gaa i Paris. De bliver vist lange, de Aftener, Maane, du ikke er til (*vasker Spand*) .

Lette Bølger, naar du blaaner^a,
gennemsigtig lys og klar,
Himlens Farveskær du laaner...

^a*Lette Bølger naar du blaaner*: Titel på en sang af Johan Ludvig Heiberg fra vaudevillen "Prinsesse Isabella" (1829). [GDS]

- (117) Professor Ardens: (*ind*) Selv du ingen Farve har, hvad Himlen ganske vist heller ikke har, men Professor Heiberg¹⁰ saa stort paa Tingene, naar det passede ham. En Liter som sædvanlig.
- (118) Maren: En Liter Sødmælk som sædvanlig.
- (119) Ardens: Med mindre De har en Ko, der malter Whisky.
- (120) Maren: Er Humøret snavs igen, Hr. Professor?
- (121) Ardens: Ikke synderlig. Ikke mere end sædvanlig. Der er bare én Ting, der piner mig.
- (122) Maren: Jeg kan vel ikke hjælpe?
- (123) Ardens: Tvivlsomt. Tvivlsomt. Jeg er i den pinligste Uvished om, hvad der er behageligst: At drukne eller hænge sig.
- (124) Maren: Fy da! At nogen virkelig gider at være ked af det. Det kan jeg ikke forstaa. Og saa De, som er en stor Kunstner!
- (125) Ardens: Var, lille Frøken, var. Nu er jeg bare berømt. Naa! Deres Far er i By?
- (126) Maren: Ja, Far og Mor og —
- (127) Ardens: Syntes nok, det var dem, jeg saa fortone sig i det rødviolette fjerne. Ja, for ved De, at Maaneskin helt nede ved Jorden — naa, nej, det ved De selvfølgelig ikke. Det var bare det, om De vil sige til Deres Far, at han kan godt leje Fjordhuset ud til en anden fra den første.
- (128) Maren: Men! Jeg troede, De blev her hele Sommeren.
- (129) Ardens: Var Hensigten, ja. Skulde male. Skulde male Hans Hellighed Fanden et Øre af. Kunde ikke male i København. Tog en Tur til Paris. Kunde ikke male i Paris. Tog hjem. Var en gammel Idiot, der indbildte sig, at det vilde komme i landlig Ensomhed. Gud i Himlen, hvad vilde jeg ikke ofre for endnu engang — naa! 25 Øre, ikke sandt? Værsaaartig. Kontant Betaling. Kvittering udbedes ikke.
- (130) Maren: Er det et bestemt Billede, Professoren arbejder med?
- (131) Ardens: Et ganske bestemt, ja, nemlig et — ligegyldigt af hvad og hvordan — som kan staa Maal med det første, jeg malede. Et, der faar de Herrer med Lorgnetterne til at staa stille, mens det risler dem koldt ned ad Rygraden, saa de maa hjem til Sprøjtehuset og fylde et Par Spalter med Sværte. Hvad er det for Navne, der nu dominerede, en Hr. — Isch, det er den tossede Maane, der forhekser En, saa man

¹⁰*Professor Heiberg*: Henvisning til Johan Ludvig Heiberg (1854-1928), dansk klassisk filolog og professor ved Københavns Universitet 1896-1925. Heiberg var datidens mest indflydelsesrige smagsdommer. [DSD]

maa snakke op, lige meget med hvem. Altsaa, Frøken, hils Deres Far og sig ham, jeg rejser; jeg maa prøve Paris igen. At konkurrere med Herrerne der. Bonne nuit¹¹.

(132) Maren: Er det en fransk Maler?

(133) Ardens: Hvem? Naa, bonne nuit. Ja, det er en fransk Kunstnerinde, meget søgt i Paris.

(134) Maren: Jeg kan ogsaa male, Hr. Professor.

(135) Ardens: Se, se.

(136) Maren: Jeg har interesseret mig for det, lige siden jeg var lille; da troede jeg, naar jeg saa Sommerfuglene flagre fra Sted til Sted, at de fløj rundt og satte Kulører paa Blomsterne.

(137) Ardens: Meget yndigt. Ok, Gud, hvor er jeg søvning. Har De saa ikke forsøgt Dem i Kunsten?

(138) Maren: Det kan De tro, jeg har, jeg har malet hele Køkkenet for Mor, ja, det skal De ikke fnyse ad, for De kan stole paa, jeg gik op i det med Liv og Sjæl. Jeg laa og fantaserede om Farver hver eneste Nat i Søvn. Og en Nat da drømte jeg noget saa sindsfortosset som at, ja, altsaa, jeg drømte, at jeg var Gud selv.

(139) Ardens: Ja, ja. Var det saa sindsfortosset? Det drømmer vel enhver Kunstner under sit Arbejde.

(140) Maren: Jamen rigtig Gud — jeg følte mig saa salig; jeg stod paa en Stige og malede med en Pensel i hver Haand hele Himmelummet rødt.

(141) Ardens: Rødt?

(142) Maren: Ja, og saa kom der en af Englene og sagde: ”Jamen det skal da være blaat, kære Herre Gud.”

(143) Ardens: Ja, naturligvis, naturligvis. Men De lo bare og blev ved med at male.

(144) Maren: Ja, netop. Jeg skød Englen til Side og sagde: ”Vi kan ikke holde ud at se paa det samme i al Evighed.” Og saa malede jeg igen.

(145) Ardens: Og blev ved med at male — med begge Hænder — og Englene stod omkring Dem og rystede paa Hovedet — og De blev ved og blev bare ved.

(146) Maren: Nej, jeg gjorde ikke. For saa vaagnede jeg da.

(147) Ardens: Denne paatrængende blaa Farve, der trætter os til Døde til Hverdags. De skaffede den ud i Verdensrummet og fyldte det i Stedet for med Festens purpurne¹² Rødt.

(148) Maren: Men, Hr. Professor —

(149) Ardens: Til Helvede med Professoren — han er blaseret¹³, udlevet, kaput. Nej, Frøken Borgen, her staar Kunstneren for Dem, ung, begejstret og dirrende af Skaber-

¹¹*bonne nuit*: ”Godnat” på fransk.

¹²*purpurne*: Det samme som purpurrøde (rødviolette). Purpurfarvede beklædningsgenstande mv. blev båret af bl.a. fyrster og kardinaler som et tegn på værdighed. [ODS]

¹³*blaseret*: Fransk ord for det at være overmæt af indtryk og derfor svær at begejstre eller imponere. [ODS]

længsel. Vis mig Synet igen! Armene over Hovedet, Hænderne drejet, knugende Penslerne; Øjnene lukket halvt for at holde paa Synet — saadan, saadan — og rundt om: Alle Skumlerne¹⁴, der intet forstaar.

(150) Maren: Hr Professor, De — De gør mig næsten bange.

(151) Ardens: Jeg vil tro det. For jeg er beruset — der maa være en Ko paa Gaarden, der malker Champagne. Jeg flytter ikke, Frøken Maren, hele Sommeren bliver jeg. Vi to vil hjælpes med at male Himlen om.

2. Akt: II

Fjordhuset

Ind ad det aabne Vindue strømmer Maane og alle Foraarets koglende Lyde.

(152) Ardens: (*ved det vordende Billede*) Men det er jo ikke rigtigt. Barnet har Ret: ”Saadan er min Arm ikke.” Herregud: ”Saadan er min Arm ikke.” Hvem Fanden gav hende Øjne til at se det med? Den lille Gaas! Den lille yndige Gaas! Men naar jeg nu ikke kan male dem, ikke kan fange dem, fordi — fordi jeg ikke kender deres Hemmelighed. Disse to ubegribelige Arme. Hvad er hun for én? Bare en Bondepige? Eller drømte hun ret: Er hun virkelig Gud? Ham selv? Og selv om det lykkes mig at indfange deres Gaade, turde jeg saa male dem, som de er? Turde jeg for Kritikken? Kunde den se, at netop denne Anelse af Plumshed, som er Prikken over i’et i deres Velskabthed, netop den er det, der giver dem dette rørende Liv. Og gør Bondepigen til Gud. Saa hun kan skabe, blot ved at være til. Væren er Skabelse. Gu’ kan den ej. Kritikken er jo kun Øjne, hvor Kunstneren er Aand. Men hvad gør jeg da? Jeg maa drikke deres Hemmelighed til Bunds, inden jeg kan male dem, som de er. Og jeg maa kunde male dem, inden jeg kan forvanske dem saa Verden jubler. Disse Arme — bare ét Kærtegn. Én eneste Gang om min Hals! Klokkeren 11! Saa kommer hun ikke, saa har hun sladret til sin Mor, den dumme Tøs. Og her sidder jeg, Snese af Mil fra min Læge, og har ikke mer Kokain. Til Helved! Til Helved! Nu skal du være skikkelig, Lærred og føje dig under Penselen. Og du, Pensel, hvorfor er du blevet mig saa stikken og saa fjendsk? Lad os hjælpes ad endnu engang. Du ved, jeg kan ikke længere aande uden i en Luft af — af Bifald og Sensation og Checks. Jeg kvæles, jeg kvæles. Aah Gud, jeg er træt til Døden. Kommer hun? Ved Gud, det er hende. Saasaasaa. du Spilledaase herinde, er du slidt i Takkerne og duer ikke mer? Eller er du netop ung? Var det ikke just saadan, du klemtede, første Gang en Pige — Hmm, hun var Komtesse, og denne er — Det gaar tilbage, Henrik. Vrøvl!

¹⁴Skumlerne: En person, der i stilhed eller bag andres ryg snakker ondt om dem. [ODS]

Hun er ung, hun er sød, hun er sval som Dug over Græs. Komtessen var ikke saa frisk, skønt hun vel var fire Aar yngre. Jo, det er hende, der kommer. Tak, Herre i Himlen, tak, at du skænker mig Livet endnu engang, Livet, at opleve Livet! Løgn og Forgift og Syre! At male er Livet. Og male er det, vi skal, intet andet end male. Jer forsager Djævelen og alle hans Gerninger og tror paa dig, Gud¹⁵. Kom kun frit, lille Pige; der skal ikke ske dig noget; du er tryk hos mig. Paa min Ære. Aah, det gør godt at træffe en stor Beslutning, det skænker Højhed og Ro. Ja! Kom ind, Maren! (*Maren ind.*) Velkommen, min Ven. Det var dejligt, du kom. Det er blevet lidt sent. Vi har Maanen til Anstandsdame bare en Time endnu. Des mere maa vi saa hænge i. Kan du se, jeg har malet lidt ved din venstre Skulder i Dag? Det er straks betydeligt bedre. Jamen Barn da, du er da ikke bange. Sjalet maa jeg dog fjerne, jeg kan ikke male dine Arme nøgne med noget paa. Dette Billede, Maren, hvis det lykkes os — det skal ikke til Frankrig, de er for gammeldags, for doktrinære, — det bliver Aarets Begivenhed i Amerika. Og det *skal* lykkes os. Hvor jeg takker dig, Maren, du har givet mig Skaberevnen tilbage. Uden den er Kunsteren et vissent, et raadnende Blad, der er faldet i Grøften; men naar han løftes af den, er han Menneskehedens Krone, Universets Midtpunkt. Sol og Maane og 11 Stjerner nejer sig for ham¹⁶. Det glimter i dine Øjne, Barn, du skuer for første Gang ind i den Verden, hvori du har hjemme. Den Verden, hvor Fremtidens store vil nævne dig ved min Side, fordi vi to sammen skabte et af de Kildevæld, der kan læske den skønhedstørstende Menneskehed. Naar jeg tager din Haand, Maren, aah, der strømmer et Væld af Sundhed og Oprigtighed over i mig fra din unge, stærke, arbejdsprægede Haand. Nej, Maren, lad mig beholde den, kom med herhen, lad os sammen betragte vort fælles Barn. Hvis jeg nu løfter den højre Arm en Ubetydelighed mer end din venstre, — hvad det stjæler i Balance, giver det i Liv. Anelsen af dit højre Bryst, som Maanestraalerne flygtende kærtegner, som om de ikke ret ved, om de tør — Hvad er der, Maren? Jo, jeg skal holde saa fast om dig, at du ikke kan slippe fra mig mer. Du forstaar jo nok, du er kommet til mig, er *sendt* til mig, for at det Store kan ske, at Evigheden et dyrt Sekund viser Tiden sit Ansigt! Saa kan du da ikke svigte, Maren, nu vi er det saa nær, saa maa jeg have Lov til at kysse Hemmeligheden af din fjendske Albue, af din vigende Arm, saa naar Døden engang knuser disse Armes Dejlighed, har jeg skænket dem evigt Liv. Giv mig Lov til at være det flygtige Maanelys, som tøver et saligt —

3. Akt: III

Professor Ardens' Dagligstue i København

¹⁵*Gud*: Formet over Forsagelsen (en del af Trosbekendelsen): ”Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.”

¹⁶*ham*: Jf. GT: 1 Mos. 37,9, hvor Josef i en drøm ser sol og måne og 11 stjerner bøje sig for ham.

- (153) Ardens: (*ved Telefonen*) Bevare's, Excellence, bevare's. Glæder mig virkelig. Tusind Tak, Deres Dom er, det ved De jo, én af de faa, jeg regner med. Ja, jeg maa sige, selv finder jeg jo ogsaa i al Beskedenhed, at helt mislykket kan man næppe med rette kalde Produktet. Næ, det tror jeg ikke; jeg foretrækker for Tiden Amerika. Hvabehager? Haahaahaa, næ, jeg gik i Paris og var skidt tilpas, og ingenting blev til noget. Saa sagde jeg til mig selv: Prøv og rekonstruer din Ungdom, men Dreng, lej dig ind i et Hummer hos en Fisker eller Bonde, biks lidt Mad sammen selv og lev for Kunsten alene. Ja, saa gik det virkelig. Model? Tja, næ, ved De hvad, hahaha, det er ikke Oplevelse, men Indlevelse, kære Excellence, lad mig sige, jeg har sublimeret¹⁷ Skikkelsen ud af de Typer, jeg traf og studerede. Mange Tak. Javel. Det skal ske. Jo. Og Hendes Naade? Udmærket? Glimrende; dejligt. Beder hilse mangfoldigst, takker ærbødigst. Godmorgen (*tænder Cigaretten*) . Ak ja ja ja ja ja. Hvad var det saa, smaa Antoinette?
- (154) Pigen: Det var én — én, der gerne vilde tale med Professoren.
- (155) Ardens: En én?
- (156) Pigen: En Dame.
- (157) Ardens: Dame?
- (158) Pigen: Nærmest én, der kunde se ud, som om hun søgte Husassistentpladsen.
- (159) Ardens: Som ikke er ledig, vel, smaa Jeanette? Og vil tale med mig. Som ikke er hjemme. Vel?
- (160) Pigen: Nej. Men hun bad saa indtrængende, at jeg lovede alligevel at se efter.
- (161) Ardens: Pæn eller grim, smaa Susanne?
- (162) Pigen: Helt ordinær.
- (163) Ardens: Æv. Naa. Ja ja da. Lad se den ordinære, men vent lidt herinde, smaa Georgette, hvis jeg vil have hende kørt paa Porten med det samme (*Pigen ud. I Hustelefonen*) . Bist du bereit zum Spazieren gehen, ma chère¹⁸? Na, also gut. Næ! Men er det — er det — er det Dem, Frøken Borgen? Er De kommet til Hovedstaden? Sikke en Overraskelse! Det var da morsomt. Hvordan gaar det til?
- (164) Maren: Det var bare — det var bare en lille 3 Dages Tur, jeg er herinde med Søster Ingse.
- (165) Ardens: Det var pænt af Dem at se herop. Desværre staar jeg lige og skal til Frokost. Men — n —
- (166) Maren: Saa maaske det passer bedre, hvis jeg kommer i Morgen?
- (167) Ardens: Aah ja. Næ; De kan godt vente lidt med den Frokost paa mig; de er s'mænd ikke saa sultne. En Cigaret? De tillader, at jeg selv — Tak. Tak, Lizette (*Pigen*

¹⁷ *sublimeret*: I psykologisk sprogbrug i forbindelse med en kunstnerisk, moralsk eller intellektuel energiudfoldelse at omdanne noget umiddelbart givet (oplevelser, erfaringer, drifter, følelser, især seksuelt), så det fremtræder i renere, klarere, ædlere eller mere åndelig, sublim form. [ODS]

¹⁸ *Bist du bereit zum Spazieren gehen, ma chère*: Tysk-fransk sammenkog betydende ”er du klar til at gå tur, min kære”.

ud) . Ja, saadan bor jeg altsaa. De kiggede paa Dolken før; den bruger jeg til Pa-pirkniv nu. Men oprindeligt er den anvendt til at stikke i Maven paa Ætiopiere, De ved, disse sorte Djævlø dernede ved — jeg har faaet den af Kong Victor Emanuel¹⁹ egenhændigt. Og smukke Ting paa Væggene, ikke ogsaa, Frøken Maren? Den lille Radering²⁰ der —

(168) Maren: Henrik, hvorfor er du ikke kommet, som du lovede? Og hvorfor har du ikke svaret paa mit Brev? I to Uger har jeg stjaalet mig til under alle mulige Paaskud at træffe Posten uden for Gaarden; men han havde stadig ingen Svar.

(169) Ardens: Ærlig talt, lille Maren, dit Brev kom mig en Smule overraskende. Da jeg rejste, var det virkelig min Agt at komme igen om en 8 dage, som jeg sagde det til dig. Men saa blev jeg uventet kaldt til Rom. Og siden har der været saa meget forskelligt. Men saa kom jo dit — din, maaske tør jeg sige: Lidt entreprenante²¹ Henvendelse.

(170) Maren: Hvad er det saa for noget?

(171) Ardens: Jeg mener — du nævner Ordet Ægteskab, du maa have misforstaaet eller — se, Maren, det var jo en dejlig Tid, vi havde sammen, lige dejlig for os begge to, regner jeg med, ikke sandt, min Ven. Og det, der er dejligt, skal man efter min Mening, som naturligvis hænger sammen med mit Syn som Kunstner — det skal man regne for helligt og skærme mod enhver Profanation²² som for Eksempel at drage det ned i en materialistisk Sphære eller kunstigt at ville forlænge det ud over dets naturlige Grænse. Et Par flygtige Forsommerdøgn i Æbletræernes Blomstringstid, det er alt, saa kongelig ødselt er Livet. Kun ét kan blomstre i evig Skønhed, og det er Mindet, vel at mærke, hvis vi vogter os for Handlinger, der fordærver dets Farve og Duft.

(172) Maren: Du sagde jo, du elskede mig.

(173) Ardens: Tvivler du om, at jeg gjorde det?

(174) Maren: Saa maa du da gøre det stadig. Det at elske, det kan da ikke dø, naar det først er vaagnet.

(175) Ardens: Elsker *du* mig i Dag som i de Nætter, Maren?

(176) Maren: Jeg — jeg elskede dig ikke i de Nætter.

(177) Ardens: Saa?

(178) Maren: Det spurgte du mig jo heller ikke om. Du drog mig jo bare ind til dig og sagde, du elskede mig. Og saa — ja, jeg ved ikke — bagefter forstaar man jo ingenting. Men jeg har været saa forpint af, at jeg kunde lade det ske, naar jeg ikke elskede dig.

¹⁹Kong Victor Emanuel: Victor Emanuel 3. (1869-1947), konge af Italien i 1900-1946. Under den italiensk-abessinske krig 1935-1936, hvor Italien angreb Abessinien/Etiopien, blev kongen udråbt til Kejsler af Etiopien. [DSD]

²⁰Radering: Kunstværk fremkommet af behandling af et materiale fx en kobber- eller stålplade med skravering eller ætsning. [ODS]

²¹entreprenante: Fransk for foretagsom, driftig - ofte brugt i nedsættende forstand, bjærgsom eller smart. [ODS]

²²Profanation: Latinsk ord for det at vanhellige, krænke, besmitte eller nedværdige. [ODS]

Og jeg har tænkt mig, at det siden er gaaet op for dig, og at du derfor var vred og holdt dig borte. Er det saadan, Henrik? Er du vred paa mig nu?

(179) Ardens: Lille Maren, du er en kær og god Pige, og jeg holder meget af dig.

(180) Maren: Tak Gudskelov, aah Gudskelov! Jeg har været saa dødelig bange. Saa kan alting maaske alligevel endnu blive nogenlunde godt. For jeg skal nok være dig tro, Henrik, jeg skal nok blive dig saa god en Kone.

(181) Ardens: Jamen Barn, lille Barn, nej, hør nu, nej, giv Slip.

(182) Maren: Jamen det skal jeg nok, saa tro og saa god. Og maaske saa ogsaa det med rigtig at elske dig, at det kan komme med Tiden.

(183) Ardens: Men lille Barn, vær nu rolig, kom til Fornuft! Sæt dig der og hør paa mig. Naa —

(184) Fru Ardens: (*ind*) Na, also — ach, hast du Gäste, Freund?

(185) Ardens: Ach, ma chère, Gäste und Gäste, maa jeg præsentere, meine kleine Modellin vom Frühling²³ ab, og det er altsaa min Hustru, en Professordatter fra Saar²⁴.

(186) Maren: Deres — Deres —

(187) Ardens: Hast du was für die Kleine, ma chère? Früchte vielleicht? Lidt Frugt, Maren?

(188) Maren: Tak, jeg maa hellere gaa. Tak. Farvel (*ud*).

(189) Ardens: Maren, vent lidt, hør her — Herregud! Naa, ja, ja!

(190) Fru Ardens: War das wirklich — ?

(191) Ardens: Unvereinbar. Bedaure²⁵.

(192) Fru Ardens: Aber so ein Angesicht²⁶! So rote Hände! Solches Benehmen²⁷!

(193) Ardens: Herrgott, Bauern²⁸ sind ja nun ein mal so. Hat auch seine Charme.

(194) Fru Ardens: So? Versteh' nicht.

(195) Ardens: Ærlig talt: Jeg heller ikke. Bagefter. Also, ma chère: Dein Arm!

4. Akt: IV

Ved Ærtebedet i Borgensgaards Have

²³*Frühling*: Det tyske ord for forår.

²⁴*Saar*: Saar eller Saar-landet er en tysk region eller delstat mellem Rhinlandet og Frankrig-Luxemborg. [BOE]

²⁵*Unvereinbar. Bedaure*: Tysk formulering, som betyder: "kan ikke forenes. Desværre".

²⁶*Angesicht*: Tysk ord for "ansigt".

²⁷*Solches Benehmen*: Tysk udtryk: "Sikken opførsel".

²⁸*Bauern*: Tysk for "bønder".

- (196) Inger: (*ind*) Er du her, Maren?
- (197) Maren: Uh! Men Mor da!
- (198) Inger: Hvad er den af? Gaar du og faar Nerver?
- (199) Maren: Jamen Mor! Du skulde jo ligge i Sengen!
- (200) Inger: Saadan et dejligt Vejr! Jeg *maa* en lille Tur. Jeg lister saa helt forsigtigt af Sted. Jeg *maa* rende fra mine Tanker.
- (201) Maren: Hvad for Tanker dog?
- (202) Inger: Bare Bagerens Kone ikke havde besøgt mig! Jeg kunde ikke taale at se, hun har tabt sig saadan! Hvad kan vi dog gøre for hende? Aah, at Olga kunne gøre sin Mor saa ond en Sorg.
- (203) Maren: Saadan noget er hørt før.
- (204) Inger: Det er der ikke meget Trøst i, lille Maren. Det er som med Døden; Dødsfald har man ogsaa hørt om før; men naar det rammer ens egne —
- (205) Maren: Olga er ikke død, Mor ?
- (206) Inger: Ved du, hvad Fru Hansen sagde til mig i Dag, ja, ikke om Olga, for hun blev selvfølgelig ikke nævnt imellem os. Men hun talte om den gamle Provstinde, at hun skulde have sagt, da hun hørte om Sønnens Arrestation for Falsk: Hellere en død Søn end en vanartet Søn.
- (207) Maren: Vilde du ogsaa sige saadan, Mor?
- (208) Inger: Jeg har jo ingen Søn, Maren. Aah, tænk, han var fyldt 12 Aar nu til Vinter, hvis — tænk, 12 Aar!
- (209) Maren: Lad nu være at begynde at græde, Mor. Det har du slet ikke godt af.
- (210) Inger: Ikke engang, at jeg fik ham at se! Saadan et lille dødfødt Barn! Men maaske Gud gør noget stort af ham hjemme hos sig. Saa er det ogsaa bedre end henede.
- (211) Maren: Mor, tror du — han var jo nu altsaa fuldbaaret, vor lille Bror. Hvis han nu var død inden — jeg mener, hvornaar tror du, et lille Barn begynder at faa Sjæl?
- (212) Inger: Det var noget underligt noget at spørge om.
- (213) Maren: Jeg tænker da saa tit paa den lille Bror.
- (214) Inger: Gør du, Maren! Det er jeg glad for. Saa er det endnu et lille Stykke mere, som om han er til. Hvornaar det faar Sjæl, ja, min Pige, jeg tror, at Sjæl er det første, det faar. De tre Liv, jeg har følt under mit Hjerte — Jeg synes, naar jeg tænker tilbage, det var, ligesom jeg kunde se paa Mikkels Øjne de Nætter allerede om Aftenen, naar vi gik i Seng — ja, hvordan skal jeg udtrykke det: Mon ikke, naar to Mennesker, der holder meget af hinanden, ser inderligt ind i hinandens Øjne, mon saa ikke Barnesjælen bliver til og saa beder den, om de ikke nok vil give den en lille Krop i Nat? Aah, men det er jo ikke noget for en gammel Kone at staa og snakke med sin store Pige om. Pyh, det Solskin, det er i Dag —
- (215) Maren: Lad mig hjælpe dig ind, Mor.

- (216) Inger: Nej, det gaar sagtens. Jeg vil en lille Tur ned ad Engene til. Og naar man vil, saa kan man. Hæng du bare i med Middagsmaden, min Pige (*ud. Maren plukker Ærter, farer sammen ved at høre en Bil bremse. Fortsætter saa roligt sit Arbejde*) .
- (217) Dr. Houen: (*ind*) Goddag, lille Frøken. Hvorlunde²⁹ med Fruen?
- (218) Maren: Mor er skam ikke hjemme i Øjeblikket.
- (219) Houen: Jeg har forbudt hende at forlade Sengen. Hvor er Sengen spadseret hen med hende?
- (220) Maren: Mor vilde saa gerne ned i Engen.
- (221) Houen: Jeg vilde sgu gerne en Tur op i Himlen; hvor man ikke har Kvalifikationer til at komme, maa man holde sig fra. Bring Overtrædersken til Stede i en Fart, lille Frøken. Saa æder jeg af Havens Urter imens.
- (222) Maren: Vil De ikke ind, Dr. Houen ?
- (223) Houen: Ikke saalænge, der er én Ært tilbage i Bedet.
- (224) Maren: Ja værsgod, tag endelig for Dem af Retterne (*ud*) .
- (225) Houen: (*ser efter hende*) Flot Pige! — Hvad Saa — ? Herregud da! Naa! Naa! Naa!
- (226) Pastor Bandbul: (*ind*) Goddag, Hr. Amtslæge!
- (227) Houen: Hva'?
- (228) Bandbul: Jeg sagde bare Goddag.
- (229) Houen: De sagde bare Goddag. Saa siger jeg ogsaa bare Goddag. Det kan der datte³⁰ blive Skændsmaal af. Tag Plads — ved min Side!
- (230) Bandbul: Tak. De venter maaske?
- (231) Houen: Vi venter, ja. Paa Patienterne. Det er nu engang en Læges Lod. Maa jeg byde?
- (232) Bandbul: Næ, tusind Tak. Ukogte finder jeg dem for drøje for Maven.
- (233) Houen: Saamænd. Livet kan være haardt nok i Forvejen. Og hvordan med nerverne?
- (234) Bandbul: Aah, jeg ved saamænd ikke. Det Aars Sygeorlov, De skaffede mig —
- (235) Houen: Har hjulpet betydeligt. De kan bare ikke mærke det. Hvad gør det, naar det passer? De ser friskere ud, har mere Ro over Dem, er langt mere omgængelig. Det ved De jo ogsaa godt. De ved jo godt, at mine Kure slaa³¹ aldrig Fejl. Ok Gud ja.
- (236) Bandbul: Bare man ikke havde disse evige Problemer for Øje, som man ikke ved, hvad man skal synes om.

²⁹*Hvorlunde*: Forældet, men kan forekomme i arkaisk sprogbrug og på sjællandsk. Ordet er synonymt med "hvorledes eller "hvordan", men bruges her i en mere afknappet facon dækkende over: "hvordan går det". [ODS]

³⁰*datte*: En sammentrækning af ordene "da ikke".

³¹*slaa*: "Slaa" i stedet for "slaar". Det er værd at bemærke, at formuleringen, som ordet indgår i, også bruges i "Ordet". Først siger doktor Houen: "Mine Kure slaar aldrig fejl" (replik-nr. 756). I sidste akt vil han til at gentage sin bemærkning: "Mine Kure ...", men afbrydes af Borgen (replik-nr.910). [ODS]

- (237) Houen: Som for Eksempel?
- (238) Bandbul: Ja, det er nu Udviklingen —
- (239) Houen: Tag Dem ikke af den! Den gaar sgu sin Gang af sig selv.
- (240) Bandbul: Aah, vent lidt med at være morsom, jeg mente Udviklingen af Badelivet her i Fjorden. Jeg kan ikke gaa uden for min Dør uden at faa et Chok — hvor jeg prøver at putte Blikket hen, overalt flimrer det af, om jeg maa bruge saa stærkt et Ord som Damelaar. Ja, ja, ja, ingen ved bedre end jeg, at det er en Velsignelse med Friluftsliv og Sport og aaben Omgang mellem Kønnene; det har jeg holdt de Hundrede Foredrag om i Ungdomsforeninger. Alligevel — ja, kald mig kun en Blaastrømpe³², Hr. Amtslæge — det er sundt og storartet, Mennesker vasker sig, men hvorfor med Forkærlighed i hinandens Paasyn ?
- (241) Houen: Det er skam ikke alene storartet. Det er ogsaa liderligt —
- (242) Bandbul: Men, Hr. Amtslæge!
- (243) Houen: Naturfolkene gaar nøgne, fordi det er naturligt. Vi Kulturfolk gør det, fordi det er perverst, endog saa perverst, at man kan kalde det naturligt. Se, Hr. Pastor, jeg har under et langt Lægelivs Udvikling iagttaget, at jo færre Børn Folk vil have, des mere Liderlighed er de Forbrugere af.
- (244) Bandbul: Men, Hr. Amtslæge.
- (245) Houen: Ja, de er skrappe, de har en ram Duft af Sandhed. Skal vi holde os for Næsen! Men ved De, hvad jeg gør, Hr. Pastor? J'accuse³³. De har en Søn, der studerer Fransk, saa De ved, det betyder ikke: Jeg kysser, men: Jeg anklager. Jeg anklager Dem og mig selv og hele det øvrige Samfund for den Utingenes Tilstand, vi er drevet ind i: At det er noget beundringsværdigt at høre, men en Forbrydelse at skulle have et Barn. Naar jeg bliver Europas Diktator, skal enhver frugtsommelig Kvinde hilses og hyldes, om det saa er Satan selv, hun er blevet det med — derfor kan Barnet sgu' godt blive en Engel, og viser det sig, at det slægter Faderen paa, saa giv det Gas paa et Hospital. Og Staten skal oprette gratis Fødehjem, hvor det er en Ære at indlægge sig, og hvor man kan tage Barnet med sig fra eller lade det blive, som Ens Forhold nu er til. Hvabeha'r?
- (246) Bandbul: Undskyld, jeg har en Svaghed for Ægteskabet, det lovordnede Ægteskab, en Svaghed, som De qua Pebersvend maaske ikke forstaar. — Men der har vi jo Fruen.
- (247) Houen: Ja, saa sandelig! Dèr fremtriner³⁴ den Sengeliggende.

³²*Blaastrømpe*: "Bluestocking" - betegnelse fra England midt i 1700-tallet om en gruppe af lærde kvinder, især fra aristokratiet, der holdt litterære selskaber. Siden er betegnelsen blevet brugt nedsættende om en kvinde med intellektuelle ambitioner, hvilket blev anset for ukvindeligt. I Pastor Bandbuls optik er en blåstrømpe et symbol på en mere moderne og kvindefrigørende livsstil. [BOE & DSD]

³³*Jaccuse*: "J'accuse" (Jeg anklager) var titlen på den franske forfatter Emile Zolas åbne brev om et justismord på jøden Alfred Dreyfus, der var blevet uskyldigt dømt for spionage og deporteret. Det åbne brev om Dreyfus-affæren blev bragt i 1898 i avisen L'Aurore, hvis lederskribent den gang var Georges Clemenceau, journalist og statsmand (bl.a. blev han Frankrigs indenrigsminister i 1909) - og det var Clemenceau, der fandt på Zola-brevets overskrift eller titel. [DSD]

³⁴*fremtriner*: Ældre nydansk (fremtræder) formentlig brugt for at skabe en spøgefuld undertone. [ODS]

- (248) Inger: (*ind*) Maa jeg faa min strenge Dom med det samme?
- (249) Houen: Hr. Pastor, vil De tage denne Syndens Engel under Vingen og føre den ind og i Seng. Værsearti! Farvel! Farvel! Jeg følger om 5 Minutter. — Og lille Frøken Maren vil hente min brune Taske paa Bilens Bagsæde. Tak! (*alle ud undtagen Dr. Houen, der ser skarpt efter Maren*) — Jo, jo, Houen, Øjnene er sikre nok endnu. Det er bare alt det andet, der sløjer af. Ak ja. Ak ja.

Der jeg var ung og elskovsfuld^a,
 det var mig til stort Behag:
 Gu' var det ej:
 Og dumdumdum dadadum dumdum — dadadum dum-
 dum dadadum
 Men Alderdommen kom listende
 og fik mig i sine Kløer,
 og dumdumdum dadadum, dumdum,
 da var jeg ej den som før.

^a*Der jeg var ung og elskovsfuld*: Refererer til verslinje i graverens sang i 5. akt af William Shakespeares "Hamlet" (ca. 1600): "In youth, when I did love". Den danske komponist Peter Arnold Heise (1839-1879) lavede i 1868 sangen "Dengang jeg var ung og elskovsfuld" over Shakespeares vers, men også Munk selv har oversat graverens sang i sin omsættelse af Shakespeares "Hamlet", som han skrev samme år som "En Almanakhistorie" (Ordet II) - dog ikke helt samme tekst: "Dengang man var ung og elskovsfuld, se, da var man med i Legen. Tiden den gik o saa let, o saa let, der var aldrig noget i Vejen. (...) Men Alderdommen kom listende og fik mig i sine Kløer og førte mig til et fremmed Land; da var jeg ej den som før." (KMF 680 & 684). [DSD]

- (250) Maren: (*ind*) Værsgod, Dr. Houen.
- (251) Houen: Hvad? Tak skal De have. Kendte De den, Frøken Borgen?
- (252) Maren: Hvad for noget ?
- (253) Houen: Naa, det var en lille Vise ja. Hov! Stop! Sig mig engang, er I raske herude paa Borgensgaard — altsaa fraset vor Mors lille tossede Hjerte?
- (254) Maren: Ja tak, det er vi rigtignok.
- (255) Houen: Allesammen?
- (256) Maren: Ja tak.
- (257) Houen: De er lidt bleg.
- (258) Maren: Nej, det tror jeg ikke, det plejer jeg da ikke — saa er det, fordi jeg løb lidt stærkt efter Mor.
- (259) Houen: Se Maren, hvis De tror om mig, at jeg er Idiot, saa tager De Fanden obducere mig altsaa ikke saa meget fejl, kan jeg se, lad nu være at blive bange for mig. Husk, vi er gamle Venner, vi to. Jeg har kendt dig, fra før du blev født. Jeg er sgu den første, der har snakket med dig; jeg lagde et sort Hørerør til din Mors Mave: "Hallo, er der nogen hjemme?" Og du svarede prompte³⁵: "Her!" Lad os to gamle Krigskammerater prøve

³⁵*prompte*: Hurtig, punktilig og villig. [ODS]

at faa en Passiar³⁶ sammen igen, hva', det kan der aldrig komme noget galt ud af, tror du?

(260) Maren: Men jeg skal ind til Middagsmaden, Dr. Houen.

(261) Houen: Ser du, min Pige, en Læge han oplever, at Livet det er sgu ikke altid saadan, som det er paa en Højskole. Jeg ved Ting, du ikke vilde tro, om Folk, du aldrig kunde tænke dig. Saa mig skal du altsaa ikke trække i Silkehandsker for. Føler du dig ikke, som du plejer, Maren; er du ikke helt dig selv, saa kom til mig, hører du, Barn, jeg siger ingenting til noget Menneske, mer end du selv vil. Og jeg kan hjælpe dig. Frelse — det kan jeg sgu ikke, jeg kan ikke frelse nogen; men hjælpe noget, det kan jeg altid. Amen. Og Skidt med det hele. Bliver der nogen Æbler i Aar?

(262) Maren: Jeg tror, Mor har Brug for mig inde.

(263) Houen: Maren!

(264) Maren: Undskyld! (*ud*)

(265) Houen: Helledusseda³⁷! Helledusseda! Naa! Vaagner op og spænder Bælte³⁸!

(266) Mikkel: Goddag, Dr. Houen. Saa er min Kone i Baasen.

(267) Houen: Javel. Det er vi alle. Sig mig engang, Mikkel Borgen — naa, en anden Gang — Alt staar vel godt til paa Borgensgaard, fraset Dagens Patient?

(268) Mikkel: Jo tak, i bedste Velgaaende. Bare, at vi savner Ingse. Hun har jo Plads i Sønderjylland. Ellers er alt i Orden, naar De blot snart faar gjort vor Mor rask til os igen.

(269) Houen: Javist. Kan tænke det, ja — Jeg ved ikke rigtig — naa, lad os gaa. Vi kan tale sammen bagefter, ikke? Hvis vi da vil? (*de ud*)

(270) Maren: (*kommer frem fra, hvor hun har luret*) Han maa ikke sige noget. Hører du, Gud. Du maa hjælpe mig, saa han ikke siger noget. Hvis Mor faar det at vide, det slaar hende ihjel. Kan han ikke blive syg? Falde om og dø? Eller — Hvis han siger noget, saa ved du, hvad jeg gør, Gud. Du vil da ikke have, at den Sorg skal ramme Far og Mor. Gud, Gud, jeg kan ikke klare det alt sammen ene længere. Lad mig blive syg og dø, før noget kommer frem. Eller gør et Mirakel én gang til, bare én gang til³⁹, send en Engel fra din Himmel til at hjælpe mig (*Andreas Bandbul fløjter*).

(271) Maren: Hvem er det? Er der nogen?

(272) Andreas: Maren! Maren!

³⁶Passiar: Betegner en munter og hyggelig samtale. [ODS]

³⁷Helledusseda: Ordet er et udtryk for medynk og er sandsynligvis opstået ved en barnesproglig omdannelse af "hellige (eller Herre) Gud da". [ODS]

³⁸Vaagner op og spænder Bælte: Refererer til N. F. S. Grundtvigs "Sol er oppe" (1817), hvor første strofe, lyder: "Sol er oppe, Skovens toppe Glimre alt som Gimles tag; Bud os bringer Hanevinger, Hanegal om klaren dag. Vågner, vågner, danske helte! Springer op og spænder bælte! Dag og dåd er kæmperim." [NOM]

³⁹Eller gør et Mirakel én gang til: Endnu en reference til Johannes' genopvækkelse af Inger i "Ordet" (1932).

- (273) Maren: Jamen Andreas, hvordan er du her? Jamen det er jo umuligt; er det dig — virkelig?
- (274) Andreas: Du kan tro, det er mig.
- (275) Maren: Nej, bliv fra mig. Nogen kan se os.
- (276) Andreas: Hvad tror du, jeg bryder mig om *det*? Lad alle dem se, der vil. For ved du, hvad jeg er kommet hjem for, Maren? Lad være at vende Hovedet bort. Maa jeg ikke kysse dig?
- (277) Maren: Jeg maa samle mig først, Andreas. Jeg troede jo, du sad i Paris.
- (278) Andreas: Jamen Maren, du ser jo daarlig ud.
- (279) Maren: Nej, Jeg gør ikke. Hvorfor Pokker siger I allesammen — ? Er det noget at komme her og begynde at kysse mig og saa i det samme sige, at jeg ikke ser godt nok ud?
- (280) Andreas: Nej, hør nu engang! Hvad er det her? Ja, undskyld mig, jeg er altsaa hahaha næsten grædefærdig. Saa fortærende som jeg har længtes efter det Øjeblik her og er tilmed heldig og kommer og træffer dig alene og har ikke engang været hjemme hos Far og Mor først — og saa — og saa —
- (281) Maren: Andreas, det er bare — Mor er syg, nej, ikke alvorligt. Men Mor har skrantet hele Sommeren. Saa har der ligget saa meget paa mig, forstaar du, og saa bliver man jo let lidt tosset, ved du jo nok.
- (282) Andreas: Naa-e, det var da godt, nu begynder jeg at kende min Pige igen. Det er ogsaa bare mig, der er et Kvaj og falder med Døren ind i Huset, men jeg har jo længtes saa edderspændt lynende bombegranatisk efter dig, Maren. Jeg har haft dig saadan i Tankerne, at jeg sommetider har forbyttet avoir med être⁴⁰ — og højere kan en Adjunkt ikke elske — ja, det er altsaa to franske Verber, altsaa Udsagnsord. Vi bar os rigtig torskedumt ad, da jeg rejste. Vi skulde have forlovet os, du, saadan rigtig med Ringe og Taler og Kort og Visitter og Bladnotits. Der har jeg spankuleret rundt hundrede Mile fra dig et halvt Aar, og maattet nøjes med tørre Hilsener fra Far. Men ser du, Maren, nu gifter vi os —
- (283) Maren: Andreas! Du kender ikke —
- (284) Andreas: Jeg holder dig for Munden, saa tier du og samtykker⁴¹. Bare 8 Dage tør jeg være herhjemme; ellers ryger Stipendiet; men de 8 Dage bruger vi til at gifte os i; jo, vi gør; for jeg bliver skør af at være dernede i den Allerhelvedes By, hvor alle elsker, og have min Kæreste paa en Græsbænk hjemme i Danmark. De andre de grinede ad mig: Gør som vi, din Hulepadde. Men jeg svarer dem bare: Er der en Høstak hjemme i Engen, der venter paa en Pige og mig, saa skal ingen Pariserdivan spolere den Høstak for mig.
- (285) Maren: Andreas, jeg har noget, jeg skal fortælle dig.

⁴⁰*Avoir med être*: De franske hjælpeverber "at have" og "at være".

⁴¹*saa tier du og samtykker*: Reference til ordsproget, "Den der tier, samtykker". [OOFV]

- (286) Andreas: Jamen, jeg har ikke tabt Pusten endnu. Og før faar du ikke Ordet. Forleden Aften var jeg drysset ud med et Par Kammerater paa saadan lidt Sjøv. Folies Bergêre⁴² er der noget, der hedder, du ved med Musik og alle Slags Lys og Danserinder, der ikke er klædt i andet end deres Velskabthed. Da jeg saa var kommet hjem og i Seng, jeg stod op igen og gik ned paa Gaden, og der stod naturligvis Verdens dejligste Prinsesse og ventede paa mig. Da kneb den for Høstakken, du. Ved du, hvordan jeg slap fra hende? Jeg lovede mig selv, at hvis jeg gik nu, maatte jeg løse Billet næste Morgen — et Svip hjem — til dig — for at fri. Det er derfor jeg staar her saa hovedkulds. Nu ved du det, Maren. Saadan er jeg altsaa. Maaske du ikke kan lide mig nu ?
- (287) Maren: Lille kære Andreas! Lille kære Andreas!
- (288) Andreas: Jeg vil lukke Øjnene. Er det virkelig rigtigt dette her. Næ, hvor er det dejligt at lave Konjunktiv om til Indikativ⁴³!
- (289) Maren: Hvem tror du, det er, du holder af, Andreas?
- (290) Andreas: Hvem jeg holder af?
- (291) Maren: Mon det er mig, saadan som jeg er, eller mig, saadan som du tror, jeg er?
- (292) Andreas: Det er bare dig, Maren, at være hjemme hos dig, staa under Danmarks høje, kyske Septemberhimmel med dig om Livet i Stedet for at være lumret inde i Paris'es Benzinos og de franske Fruers og Frøkeners Parfumestank, disse krøllede, malede og overkønnede — puh! Være dig saa nær, lille Maren, kunne kysse to Hænder, hvis Negle aldrig er svinet til med Lak, kunne svale min Mund mod to Læber, saa friske, ufordærvede, hverken plettet med Læbestift eller andre Mænds Kys. Maa jeg hviske noget til dig, Maren, en Hemmelighed, du aldrig har anet, kom med dit Øre: Jeg elsker dig. — Maren, du tager med mig, nu kan du da forstaa, jeg kan ikke leve dernede foruden dig. Om 8 Dage vil du være min egen eneste lille Kone, ikke? Sig jo, sig saa jo!
- (293) Maren: Lille Andreas, jeg vil rejse ned til dig — nej; hør mig nu ud — men ikke med saa kort Varsel. Det er umuligt. Mor maa forberedes. Og meget skal ordnes. Jamen det *skal* til; andet sømmer sig ikke paa Borgensgaard. Om en 3-4 Maaneder, hvis ikke noget uforudset sker, kan jeg rejse ned til dig.
- (294) Andreas: Hvorfor ikke lige saa godt —
- (295) Maren: Den Smule Tid kan du nok ogsaa vente paa mig. Naar du ved, jeg kommer, ikke, min Hjertensven?
- (296) Andreas: Hvordan er det, du smiler.
- (297) Maren: Hvordan jeg smiler?

⁴²*Folies Bergêre*: Parisisk revy- og danseteater i Rue Richer på Montmartre, grundlagt 1869, hvis kendetegn er det glamorøse med farverige optrin og korpiger med elegante fjerprydede kostumer. [DSD]

⁴³*Konjunktiv om til Indikativ*: To grammatiske måder (modus), som verber kan bruges på: Konjunktiv bruges til at betegne noget uvist, mens indikativ bruges til at fremsætte noget, som det er. [ODS]

- (298) Andreas: Der var noget i dit Smil, jeg ikke kendte.
- (299) Maren: Var det ikke pænt?
- (300) Andreas: Jo, det var det rigtignok. Det var dejligt. Næsten for — naa. Men altsaa nyt for mig. Hvad er det for en Stemme? Er Far paa Borgensgaard??
- (301) Maren: Han ser til Mor. Har været saa flink til at se til Mor. Og har altid haft Hilsen til mig.
- (302) Andreas: Maren, ingen ved, jeg har været her. Jeg stikker hjem til Mor, du. Og forbereder det derhjemme. Om et Par Timer har du mig igen. Og saa siger vi alt til de Gamle.
- (303) Maren: Saa siger vi alt til vore Forældre, ja, lad os det. Jeg følger dig ned gennem Haven (*de ud*) .
- (304) Houen: (*ind med Mikkel*) Med hen paa Bænken! der kan vi snakke i Fred. Se, Mikkel Borgen — naa, lad mig skrive Recepten, mens jeg husker det — acidacidycidomcidol⁴⁴, 15 gr, tja — bliver der nogle Æbler i Aar?
- (305) Mikkel: De har jo ikke lidt under Tørke da.
- (306) Houen: Ja, det har De Ret i, den forbandede Tørke, ja, jovist. Se, Mikkel Borgen. De er jo en fornuftig Mand, ikke sandt forholdsvis fornuftig i hvert Fald. De vil derfor ikke blive hysterisk, naar —ja, De kan sige, det ikke kommer mig ved; men jeg er nu engang knyttet til Gaarden her med gammelt Venskabs Baand — og jo før saadan en Ting gribes an, des mere værdifuld —
- (307) Mikkel: Er det noget mere alvorligt med min Kone, end vi har tænkt?
- (308) Houen: Det er ikke med Deres Kone, men med Deres Datter.
- (309) Mikkel: Med Maren?
- (310) Houen: Ja. Hun er gravid.
- (311) Mikkel: Hva'?
- (312) Houen: Ja, det kan De ikke forstaa, nej, det er umuligt, komplet umuligt, Deres Datter, en Pige fra Borgensgaard, med det Eksempel, hun daglig har haft for Øje, og al den Religion, der er flasket i hende. Hensynet til Far og Mor og Onkel og Folkesnakken og Ham, der sidder øverlig og nederlig, og Æren og Straffeloven og de 12 smaa Profeter, ja, det er utænkeligt. Men ser De, Mikkel Borgen —
- (313) Mikkel: Har hun selv sagt Dem det?
- (314) Houen: Ikke direkte, men —
- (315) Mikkel: Saa passer det ikke. De tager fejl.
- (316) Houen: Kære Mikkel Borgen. Livet er nu engang saadan, at der aldrig her i Verden har været og aldrig ibidem⁴⁵ vil komme en Jomfru saa ærbar, at ikke den tilstrække-

⁴⁴*acidacidycidomcidol*: Formentligt blot Munks egen ord- eller lydremse-konstruktion: "a-ci-da-ci-dy-ci-dom-ci-dol". Minder lidt om acetylsalicylsyre (Aspirin).

⁴⁵*ibidem*: Latin for "samme sted".

ligt kyndige og samvittighedsløse Forfører kan faa hende derhen, hvor han vil. Hvad hed det Svin, der boede i Deres Fjordhus i Sommer?

(317) Mikkel: Maleren? Ardens? Nej, nej, han er professor.

(318) Houen: Ogsaa Professorer har Kønsdrift. Stundom mere end ønskeligt. Jeg kender lidt til den Hertugs Meriter. Og jeg huskede, før, at jeg en Aften i Foraaret saa — Ja, knyt bare Næverne! Der mangler vi en lille rask Lov. Kastrere, siger De. Fy for Fa'n! Lemlæste et levende hanfolk? Nej, skyde, Far min. Efter to Lægers Skøn. Det er billigt for Samfundet, sikrest for Damerne og uden yderligere Gêne for de Eksekverede selv. Naa, men altsaa, dette Overmenneske, han er jo Kunstner, ikke sandt, skal inspireres, skal skabe. Han grisser et uskyldigt Stykke Lærred til med sine Klatter, som om ti Aar kan sælges til en Kunsthandler for 1 Tusind og af ham til en Snob for ti Tusind og saa om nogle Aar for fyrre Kroner, hvorefter det skal være at ophænge i et Herregaardspensionat paa ét af dettes finere Lokummer. Det er, hvad han faar ud af al den Nød og Jammer, dette Hjem nu hvirvles ind i. Det er Kunst, hvabehar, og den højner Folket, siger Statsminister Stauning⁴⁶; den skal have Frihed til at udfolde sig. Ved De, hvad jeg siger? Kunst er den Materie, som afsondres ved Forraadnelse af Hjernen hos en særlig Art belastede Individuer. Der har kun været 1 — én — sand Kunstner i Verden, han hed Shakespeare⁴⁷ og udmærker sig blandt andet ved ikke at rage dether. Han bliver gammel, den gamle Amtslæge, Kæften staar ikke paa ham. Og alligevel har vi faaet snakket Hjernecellerne, der rejste sig paa Højkant, saa nogetledes i Lave igen. Altsaa, Mikkel Borgen, hvad nu? Deres Kone — efter den uhyggelige og besynderlige og lykkelige Affære, hvor Deres Bror i Jesu Navn gennemskuede Ligsynsmændene⁴⁸, ja, ja, ja, — efter den ved de, hvordan hendes Hjerter har det; hvis vi kan det, saa lad os skaane hende. Deres lille tavse tapre Pige — hun er jo et Barn og vil om kort Tid hverken vide ud eller ind; vi maa handle for hende; og hvilken ordentlig Mand vil have hende, naar det kommer ud, at osv. Kort sagt: Ingen Tortur i Middelalderen var værre end den, der truer jer nu. Livet er en Rendesten, og saa længe vi ikke har faaet lavet det om, maa vi møde i Træskostøvler i Stedet for at stille med Kajakken. Altsaa, Mikkel Borgen, hvad vil De, at vi skal gribe til?

(319) Mikkel: Jeg vil — prøve at faa fat i Johannes — vil telefonere rundt om i Landet.

(320) Houen: Naa, saa det vil De. Vi skal have nye Mirakelscener og Bladsensationer.

⁴⁶*Statsminister Stauning*: Thorvald Stauning (1873-1942), statsminister i den første socialdemokratiske regering i Danmark (1924) og igen fra 1929, i koalition med Det Radikale Venstre under ledelse af P. Munch. SR-koalitionen blev 1900-tallets længst siddende regering og indførte i 1930'erne en lang række betydningsfulde sociale og kulturelle reformer. [DSD]

⁴⁷*Shakespeare*: William Shakespeare (1564-1616), Englands største dramatiker, skrev bl.a. 34 dramatiske værker. [BOE]

⁴⁸*Ligsynsmændene*: I Danmark blev dødsattest indført ved lov d. 9. juni 1829. Heraf fulgte, at intet lig måtte begraves uden attest, som skulle udfyldes inden for 3 dage. I købstæderne skulle attesten udstedes af en autoriseret læge, men i købstæder uden læge og i landdistrikterne blev to mænd (ofte skolelærere og sognefogeder) på forslag af politimesteren udnævnt af amtmanden til at varetage denne funktion - disse kaldtes ligsynsmænd. Ligsynsmandsinstitutionen er gennem tiden blevet kraftigt kritiseret for fejl pga. manglende fagkundskab, og i dag skal ligsyn og dødsattest forordnes af en læge. Det er værd at bemærke, at Dr. Houen i "Ordet" (1932) siger: "Ligsynsmandsinstitutionen skal afskaffes" (replik-nr. 944). Han var, den gang som her, altså overbevist om, at Inger ikke var død. [SAL]

Nej, min Ven, det Mirakel, her tiltrænges, behøver vi ikke Profeter til. Jeg har tre Gange før været ude for lignende Tilfælde, bare tre, hvor jeg — naa, ja, jeg er af den gamle Skole til daglig, men naar den ikke duer, er jeg af den nye⁴⁹. Jeg har en Ven i Berlin, Kvindelæge, dygtig, samvittighedsfuld Operatør. Saa er det sagt. Værsgod, kør saa frem med Deres Skyts om at tage Menneskeliv og høste, hvad der er saaet⁵⁰, og Syndens Sold⁵¹ og hele Molevitten. Jeg hører.

- (321) Mikkel: Undskyld, Dr. Houen, der er blevet helt tomt herinde. Kunde vi ikke — en anden Gang?
- (322) Houen: Paa mig maa De ikke tænke. Jeg har den Styrke, som ligger i at handle med Overbevisning. Og skulde jeg faa min Afsked paa saadan en Sag, nuvel, saa gaar jeg ind paa Deres Idé om en Alderspræsident i Overgemakkerne, der vil daske mig i Ryggen paa den store Konsultationsdag og sige: ”Der staar Whisky og Soda i Rygeværrelset til dig og et Par Kolleger. I er ikke fler, end I nemt kan være der.” — Herregud, forstaa nu, kære Mikkel Borgen, at det, vi her maa — Herre Jemini, dèr kommer det Udkast til et Menneske.
- (323) Pastor Bandbul: Nu har jeg haft en dejlig Stund sammen med Deres Kone, Borgen. Det er mig saa kært at komme netop her. Jeg synes, Luften er saa mættet med aandelig Rankhed. Et Venneraad. Ti Saalænge! Er det ikke sandt, Hr. Amtslæge?
- (324) Houen: Luften sorterer ikke under mig. Jeg gør Nytte i de lavere Regioner. Jeg hører herud igen i Morgen, Mikkel Borgen. Saa haver vi os betænkt. De, Pastor, kører som sædvanlig med mig.
- (325) Bandbul: Ja, tusinde Tak. Farvel (*de ud*) . (*Mikkel sidder paa Bænken, ser ikke efter dem*)
- (326) Maren: (*ind*) Far, jeg har noget at sige dig.
- (327) Mikkel: Saa?
- (328) Maren: Jeg er ved at blive forlovet.
- (329) Mikkel: At blive — ? Med hvem?
- (330) Maren: Vil du tro, Andreas Bandbul er kommet hjem fra Paris et Smut.
- (331) Mikkel: Andreas? Er Andreas! Ja, og hvad saa?

⁴⁹*jeg er af den gamle Skole til daglig, men naar den ikke duer, er jeg af den nye.*: Historisk er fosterfordrivelse (provokeret abort) blevet betragtet som manddrab og har i Danmark været underlagt Straffeloven frem til 1970. Siden Sovjetunionen som den første nation indførte ”fri abort”, har man i Danmark diskuteret problematikken politisk. Den første danske svangerskabslov blev vedtaget i 1937 og havde til formål at forhindre abort ved at hjælpe vanskeligt stillede kvinder, så de kunne gennemføre graviditeten og moderskabet. Derfor blev der oprettet en ny statslig institution, Mødrehjælpen, med kontorer over hele landet. Svangerskabsafbrydelse var dog stadig lovstridigt, men der kunne bevilges abort, hvis: 1. der var alvorlig fare for den gravide kvindes liv eller helbred, 2. fostret var arveligt belastet, 3. graviditeten var en følge af voldtægt. I 1939 blev loven revideret, således at myndighederne foruden rent medicinske hensyn skulle inddrage den abortsøgende kvindes sociale forhold, hvilket betød, at mængden af ansøgte og bevilligede aborter steg voldsomt. Dr. Houen forklarer her, at han principielt er imod fri abort, men i nødstilfælde er villig til at se igennem fingre med det. [KK]

⁵⁰*høste, hvad der er saaet*: Meget sandsynligt en bibelsk reference til NT: Gal. 6,7: ”Hvad et menneske sår, skal det også høste”.

⁵¹*Syndens Sold*: Reference til NT: Rom. 6,23 - begrebet ”syndens sold” findes også i Martin Luthers salme ”Nu fryde sig hver kristen mand” (1523). [DDSO]

- (332) Maren: Han kommer herhen i Aften for at snakke med Mor og dig.
- (333) Mikkel: Gør han det, Maren ?
- (334) Maren: Er du ked af *det*, Far?
- (335) Mikkel: Om jeg —? Nej, det er jeg rigtignok ikke. Det er vi glade for, baade Mor og jeg. Ja, vi har jo anet lidt.
- (336) Maren: Har I? Saa har vi jo gaaet og haft Hemmeligheder for hinanden. Det ligner ellers ikke os paa Borgensgaard. — Far, ved du, hvad jeg nu saa gerne vilde. For Andreas vil have mig med til Paris, engang i Løbet af Vinteren. Altsaa Far, maa jeg ikke nok komme paa et Kursus i København og lære lidt Fransk og Musik og saadant lidt fint, inden vi bliver gift.
- (337) Mikkel: Det vil jeg snakke med Mor om, Maren. Det tror jeg sikkert, du maa.
- (338) Maren: Tak, kæreste Far. Hør, han er da vist ved at blive aareforkalket, ham, den gamle Amtslæge. Han gloede paa mig, som om han mente, jeg skulde have smaa.
- (339) Mikkel: Hvad er det for Ord, Maren?
- (340) Maren: Jamen ved du hvad! Saadan at glo! Jeg blev helt flov ved det til sidst.
- (341) Mikkel: Jeg tror, du har Ret; han er paa Vej til at gaa i Barndom.
- (342) Maren: Hør, Far, jeg synes slet ikke, du er rigtig glad over det med Andreas og mig.
- (343) Mikkel: Jo, jeg er, Maren, jo, jeg er. Kom hen til mig, lad mig se dig ind i Øjnene, længe, længe. Jo, jeg er glad. Tillykke, men egen kære egen Pige.
- (344) Maren: Tak, Far. Skal vi følges ind til Mor?

5. Akt: V

Nøgent Kvistværrelse paa Vesterbro

- (345) Maren: (*i Seng; det banker*) Nej!
- (346) En stemme udefra: Jeg vil ind (*hamrer paa Døren*) .
- (347) Maren: (*skotter vild af Angst og Tvivlraadighed til Vinduet*) Jeg lukker ikke op.
- (348) Manden derude: (*hamrer og hamrer*) Jeg vil ind, jeg vil ind.
- (349) Maren: (*drejer Nøglen op. Tilbage til Sengen. Johannes Borgen ind*) Hvad vil du? Hvorfor løber du bagefter mig? Naar jeg gik dig forbi paa Gaden uden at hilse, kan du vel forstaa, jeg kender dig ikke. Jeg er syg. Lad mig være i Fred.
- (350) Johannes: Lille Maren! Hvad er der dog sket? Jeg vidste ikke bedre end —
- (351) Maren: Bliv fra mig; jeg har ikke Brug for Kærtegn; du saa det vel paa mig straks dernede, at jeg har faaet Kærtegn nok? Hvorfor skulde jeg møde dig i Dag? Om bare en Uge —

- (352) Johannes: Jeg saa dig allerede i Gaar, Maren, men kunde ikke tro, det var dig. Saa prøvede jeg i Dag at staa paa det samme Sted, og — ja, saa var det jo dig.
- (353) Maren: Om en Uge, om bare en Uge havde det ingenting gjort. Saa er det ovre, forstaar du, saa kan jeg leve igen og være et Menneske og ikke en jaget Harekilling, som Hunde og Krager og Folk med Bøsser — Bare en Uge! Hvorfor skulde det saa ske nu? Men du har ikke set mig, Farbror. Forstaar du det? Hvis Far og Mor faar det allermindste at vide, saa — saa faar ingen mig mere at se.
- (354) Johannes: Maren! Maren! Det er gudsbespottelig Snak.
- (355) Maren: Hvorfor skulde jeg ikke bespotte Gud? Har han ikke bespottet mig? Jeg har tiggert og tryglet ham — nej Tak, Farbror, han og jeg er færdige med hinanden. Hans Hjælp kan et Menneske ikke stole paa; det ved jeg nu. Men saa kan jeg selv.
- (356) Johannes: Hvad kan du, Maren ?
- (357) Maren: Det kommer ingen ved. Lad bare mig være.
- (358) Johannes: Jeg var en Forbryder, hvis jeg ikke hjalp i saa vild en Nød. Du skal give mig Lov til —
- (359) Maren: Gaa saa, Farbror. Og sladrer du, eller sender du mig nogen Sjæl herop, springer jeg ud gennem Vinduet. Der er Cement i Gaarden, det har jeg sikret mig.
- (360) Johannes: Maa jeg bede en Bøn med dig, Maren?
- (361) Maren: Du maa gaa, bare gaa, gaa.
- (362) Johannes: Lille Pige, hvem er Skyld i din Ulykke?
- (363) Maren: Jeg selv. Hvem anden naturligtvis? Gaa saa, Farbror. Du kan ikke gøre andet for mig end gaa. Og saa tie.
- (364) Johannes: Det er sandt, at mod din Vilje kan jeg jo ingenting, om jeg saa var Gud selv — jeg bor paa Grundtvigs Hus⁵², Maren; og der bliver jeg, til du er rejst hjem. Jeg vil tie, tie som om jeg var dig selv, paa én Betingelse.
- (365) Maren: Ingen Betingelser.
- (366) Johannes: At du vil ringe til mig, naar — naar det begynder at ske. Det forlanger jeg.
- (367) Maren: Ja ja da.
- (368) Johannes: Det lover du mig.
- (369) Maren: Ja, ja, naar du vil det.
- (370) Johannes: Paa din Ære. Og fordi du har siddet paa mit knæ som lille og været mit Lys, da mit Sind var Mørke.
- (371) Maren: Jeg lover dig det, Farbror.

⁵²*Grundtvigs Hus*: Huset, beliggende Studiestræde 38 i København, blev bygget af det grundtvigianske Kirkeligt Samfund i 1908 for at styrke kristent ungdomsarbejde. Siden har der bl.a. været hotel i bygningen. Kaj Munk skrev her i april 1942 det første udkast til erindringsbogen ”Foraaret saa sagte kommer”. [GH]

- (372) Johannes: Saa Farvel da, Maren. Og Gud skal — Hvad vil du med alle de gamle Aviser?
- (373) Maren: Tror du mig, hvis jeg svarer dig, jeg vil læse i dem, mens jeg er syg.
- (374) Johannes: Barn, Barn, Barn, vil du give mig dem alle!
- (375) Maren: Lad dem ligge. Jeg ved, hvad jeg gør.
- (376) Johannes: Du driver mig ind i Sindsygen anden Gang⁵³. Ved du, hvor kær du er mig, Maren, og hvor dyrebare de er mig derhjemme. Og saa kan du tænke paa — rejs hjem med mig, lad os rejse i Dag. Jeg skal hjælpe dig med at sige alt til dine Forældre, og Gud skal give dem Kraft til at bære det, og alt skal blive Tusinde Gange bedre end du kan tænke dig det nu. Hvor kan du tro, du kan frelse Borgensgaards Lykke ved — (*er kommet til at se ned i den Avis, hun krammer i Haanden. Stivner.*)
- (377) Maren: Farbror, hvad stirrer du paa?
- (378) Johannes: Er det ham? Er det ham, den — Hund?
- (379) Maren: Hvem? Hvad staar der? Hvad ser du?
- (380) Johannes: Lille Maren, nu vil jeg gaa, men hele min Nat skal gaa med at rejse en Stige fra min Seng op til Gud. Jeg vil kravle op ad den paa mine Knæ, og saa skal det lykkes, ind under Daggry faar Gud og jeg Magt med dig, Maren; saa begynder du at forstaa, at et Hjem som dit, Forældre som dine dem skylder du ikke Fromhed og ikke Dyd, men ét skylder du dem, og uden det kan hverken du eller de leve, og det er Ærlighed. Og det er Ærlighed. Farvel, lille Pige. I Morgen kommer jeg igen og fører dig hjem. Til din Far og Mor, til Sandhed, til Sjælefred, Maren (*ud*).
- (381) Maren: (*ligger lidt og ser sig om*) Mit lille Barn, hvorfor bliver du ved at tøve? Jeg ved jo dog, du er død. Du skal ikke være bange for mig mer; jeg, som har dræbt dig, skal nok ogsaa begrave dig pænt. Det var saa dumt og saa ækel en Tanke, den med Kakkelovnen. Nej, jeg vil pynte dit lille Lig først med Kys, saa med den lille fine Natskjorte her og med mange søde Smaablomster og finde et lille stille yndigt Sted til dig, hvor jeg kan grave dig ned og synge en lille Sang over dig. For jeg vil jo være alting for dig, din lille Mor og din Morder, din Degn og din Præst. Du er ikke vred paa mig, fordi jeg maatte slaa dig ihjel; du ved da saa godt, at det var det bedste for os alle sammen. Skynd dig saa bare lidt med at komme, du skal ikke være bange mere, jeg skal være saa god ved dit lille Lig.

6. Akt: VI

Hos Professor Ardens

⁵³Du driver mig ind i Sindsygen anden Gang: Reference til "Ordet" (1932), hvor Johannes lider et psykisk sammenbrud, da kæresten dør, efter hun har reddet ham fra at blive kørt over af en bil.

- (382) Ardens: Goddag, Hr. — Borgen. ikke sandt?
- (383) Johannes: Johannes Borgen, ja.
- (384) Ardens: De har søgt mig før, fortæller min lille flinke Stuepige mig. Jeg har desværre været paa rejse i et Par Maaneder. Vil De ikke tage Plads? Ganske vist har vi en Vinterkongres for de bildende Kunster, som jeg har den Ære at være valgt til Præsident for. Men et Kvarter kan jeg altid skænke Dem. Ryger De, Hr. Borgen?
- (385) Johannes: Tak. Lad det være.
- (386) Ardens: Det undrer mig for Resten, De er herinde. Saa jeg ikke en notits i Bladet om, at Deres — er det ikke Niece? Holder Bryllup i Morgen med Præstens Søn i Sognet? Eller tager jeg Fejl?
- (387) Johannes: Jeg rejser i Aften.
- (388) Ardens: Men udmærket. Ved De hvad! Saa vil De tage en lille Lykønskning med fra mig, et Stik, jeg begyndte paa i det lykkelige Foraar, jeg tilbragte i Deres skønne Hjemegn, og som jeg har fuldført nu i Vinter i det næsten lige saa skønne Italien.
- (389) Johannes: Og der hænger jo — der hænger jo —
- (390) Ardens: Der hænger selve Begivenheden, ja. Men det hænger der ikke længe. Bare Kongressen over. Saa betror vi det til Amerikabaaden, det er solgt til Ziegfeld, New York⁵⁴. Mit Hjerte bløder ved at skulle afse det; men det er nu engang en Kunstners skønne og bitre Lod ikke at maatte tænke paa sig selv. Hvad siger De, Borgen, De, som er Slætning til Originalen? Har vi gættet os rigtigt til det intimeste? Eller har vi skabt en Verden af Intet?
- (391) Johannes: Et udmærket Billede.
- (392) Ardens: Hmh! (*nikker*) .
- (393) Johannes: Alt det et degenereret Sind⁵⁵ kan finde i Uskylden til yderligere at pervertere sig med lyser i de Farver og Former.
- (394) Ardens: Min Herre!
- (395) Johannes: Ved De, hvad denne Deres Sukces har kostet det Barn, De misbrugte?
- (396) Ardens: Kostet? De mener: Skænket. Misbrugte? De mener: Beærede. Jeg afbryder denne Diskussion. Jeg er Kunstner, De er Lægprædikant⁵⁶, saa vidt jeg ved. De forstaar intet af, af — det er Kunstnerens Ret, hans hellige Ret, hvorsomhelst paa Heden, han møder Inspirationens Rosenknop, at tage uden at spørge.
- (397) Johannes: Hvad er mest, et Menneske eller et Kunstværk? Et Menneske i dets Evighed af Forlis eller Sejr og et Lærred, denne Kniv kan skære i Stumper paa et Sekund?

⁵⁴Ziegfeld, New York: Florenz Ziegfeld (1867-1932), amerikansk teatermand bl.a. med sit eget teater, The Ziegfeld Theatre på Broadway. [BOE]

⁵⁵degenereret Sind: Betegner typisk et yngre slægtled, der sammenlignet med ældre, viser ringere kraft dvs. forfalder i legemlig eller åndelig henseende - her tydeligvis med vægt på det åndelige, moralske. [ODS]

⁵⁶Lægprædikant: Person uden teologisk uddannelse og uden præsteindvielse, der optræder som prædikant, afholder religiøse møder. [ODS]

- (398) Ardens: Giv mig den. Giv mig Dolken, vil De lægge den paa mit Bord igen!
- (399) Johannes: Der er en Kunst, som springer af Sjælens Enfold og rejser Buer, der løfter mod Himlen og betaler med Smerte hvert Mejselslag, den maa saare Marmoret med. Men Deres og Deres Kollegers ansvarsløse Kælen for Selvet og virtuose Boldspil med Godt og Ondt — kalkede Grave er I, ombølget af Presserøgelse og de Vildførtes Hymner, skinnende udadtil, men fulde af Opløsning og Stank.
- (400) Ardens: Vil De forsvinde ud ad den Dør.
- (401) Johannes: Kunstens Hus er et Bedehus, som I har gjort til en Røverkule⁵⁷. Og derfor — De aner ikke, hvad ondt De har gjort, aner næppe, at Lidelse er noget større end Kedsomhed. Lad mig prøve —
- (402) Ardens: Jeg slaar Dem ihjel, hvis De rører mit Værk. Jeg slaar Dem ihjel.
- (403) Johannes: Saadan som De har flænget en Sjæl i Stumper og Stykker for dette Billedes Skyld, flænger jeg nu —
- (404) Ardens: (*der ser sit Billede tilintetgøres*) Gale Menneske! De er jo sindsyg igen, sindsyg igen! De er jo Sindsyg igen, sindsyg igen (*faar Dolken vristet fra ham og hugger ud efter ham med den*).
- (405) Johannes: (*løfter sin blødende Arm*) Blodet — Blodet kan frelse.

7. Akt: VII

Borgensgaard

- (406) Inger: (*i Færd med at binde Myrtekransen om Marens Pande*) Og tænk, den var lige ved at gaa ud engang i Vinter. Men nu tror jeg, den kan holde til Ingse ogsaa.
- (407) Maren: Ja, det hjalp, jeg kom hjem og plejede den selv.
- (408) Inger: Er jeg virkelig blevet saa gammel, at jeg nu staar her, lige som Mor stod ved mig! Og saa sagde Mor: ”Den Krans vil holde sig grøn, saalænge der ikke er sagt en Usandhed mellem jer to.”
- (409) Maren: Kom det saa til at passe, Mor?
- (410) Inger: Nu har jeg ikke set den i flere Aar. Lad os tage den frem i Dag (*leder*).
- (411) Mikkel: (*ind*) Ser du endda saa fin ud, Maren?
- (412) Inger: Kan du se, hun er kønnere, end jeg var.
- (413) Mikkel: Saa køn, som du var, er der ingen, der bliver i mine Øjne. Men du er jo din Mors Datter, min Pige; vær stolt af det! Det er jeg. (*Udefra høres Sang*)

⁵⁷et Bedehus, som I har gjort til en Røverkule: Reference til NT: Luk. 19,45-48, hvor Jesus rensar templet i Jerusalem.

Per sa' til Povl:

”Ræk mig din Skovl,

saa skal du se,

hvordan man øser Sne.”

Ko's, hvor Povl har gnistret og lynet,

da Per ham gav det hele ind i Synet.

(414) Inger: Du har vel ikke tyillet for meget Portvin i Snekasterne?

(415) Mikkel: De skal da ogsaa mærke, det er Festdag. — Nu er Vejen snart fri til Kirke. — Men at man skal til at kaste Sne i Lygteskær til et Bryllup, — hvad? Det her Borgensgaard-Bryllup, det vil sent gaa af Minde, skal jeg love for.

(416) Inger: Her er den. Hvad siger du saa, Maren?

(417) Maren: Vissen er den jo, Mor, men grøn ogsaa; naturligvis er den grøn.

(418) Inger: Din skal ogsaa nok holde sig, for du er din Fars Datter, saa kan Mikkel sige, hvad han vil.

(419) Mikkel: Det bliver et Skaar i Glæden, hvis al den Togstandsning hindrer Johannes i at naa hjem fra København.

(420) Inger: Det er sandt nok, men det var da værre, hvis vi kom til at savne Andreas.

(421) Mikkel: Rejs jer op!

(422) Inger og Maren: Hvorfor dog det?

(423) Mikkel: Rejs jer op. Hans Tog er kommet.

(424) Maren: Hvor ved du det, Far?

(425) Mikkel: Jeg har hørt det fløjte. Vinden er jo Øst.

(426) Maren: Aah, Gudskelov da!

(427) Mikkel: Jo, du skal nok blive Kone i Dag, min Ven. Naa, Gaverne skal være inde i dit Værelse, ja — Tænk, at du og Mor skulde faa Krans af samme Myrte. Ja, saa nærmer jo altsaa den Stund sig, lille Maren, da du ikke er vor Pige mer. Jeg holder ingen Tale ved Bordet, for jeg bliver bare saa bevæget. Der er heller ikke noget at sige andet end Tak, Maren. Tak, fordi du har været vor egen gode Pige (*Inger brister ud i et Hulk, tager sig til Hjertet, gaar ud*). Og saa har jeg noget at bede dig om Forladelse for.

(428) Maren: Hvad har du, Far?

(429) Mikkel: Ja, nu Mor ikke er her. Noget, der længe har trykket mig. Der var engang en Mand — ja, han gjorde det i en god Mening, det er *min* Skam og ikke hans — han fik mig til i saa meget som et Kvarter at tro noget stygt om dig. Det beder jeg om Forladelse for, Maren. Jeg forstaar ikke, jeg kunde.

(430) Maren: Jeg ved jo ikke, hvad du tænker paa, eller hvad det var; ved bare, lille Far, at mig maa du ikke bede om Forladelse for noget. Hvad er der sket, Mor?

- (431) Inger: Ja, Mikkel, jeg vil jo ikke skjule det for dig —
- (432) Maren: Er det noget med Farbror Johannes?
- (433) Inger: Hvor kommer du paa det, Barn? Nej, det er det, at vi er jo altsaa kommet til at svide den ene Gaas lidt paa Siden, Mikkel.
- (434) Mikkel: Men Inger da!
- (435) Inger: Jeg er forfærdelig ked af det.
- (436) Mikkel: Det hjælper jo ikke paa Skaden.
- (437) Maren: Det er jo ikke noget at tage alvorligt, Far.
- (438) Mikkel: Det har aldrig før været Skik paa Borgensgaard at byde Gæsterne sveden Bryllupsmad.
- (439) Inger: Lille Mikkel, vi skal nok prøve paa bedste Maade — Jamen, der har vi jo —
- (440) Maren: (*om hans Hals*) Andreas! Andreas! Andreas! Velkommen! Velkommen! Velkommen!
- (441) Andreas: Jeg maatte da kigge herhen 2 Minutter, før jeg jager hjem og i Kjolen. Lad mig rigtig se paa dig, hvor glad du er! (*Inger og Mikkel gør Tegn til hinanden og lister ud*) . Næ, men er du saa fin, Maren? Og saa smuk da? Det havde jeg næsten glemt.
- (442) Maren: Det maatte du jo ikke have set før ved Alteret.
- (443) Andreas: Jamen er du saa ustyrlig smuk, Tøs. Og saa, om bare en Time er saa al den Dejlighed virkelig min? Jamen det er jo et Æventyr. At du er min om bare en Time, med Sjæl og Legeme og Øjne og Ører og alle Lemmer og Former og Bøjninger og Fremtid og Fortid og Nutids Førdetid. Er du virkelig lige saa glad som jeg, Maren? Kan der virkelig være to saa glade Mennesker paa Jorden paa én gang?
- (444) Maren: Hvor kan du spørge, Andreas. Jeg har jo aldrig, aldrig holdt af nogen som af dig.
- (445) Andreas: Det er derfor, Maren, at vi to er saa lykkelige. Vi har aldrig skiftet vor Elskovs Guld ud i Skillemønt⁵⁸. Tror du ikke ogsaa?
- (446) Maren: Jo, det er vist rigtigt nok, Andreas.
- (447) Radioen: — og knustes under en Lavine.
- (448) Maren: Du kom vist til at skubbe til Knappen til Radioen.
- (449) Radioen: Herhjemmefra. Frøken Sylvia Andersen har i sin Proces mod Grev Höp-nitz for brudt Løfte faaet tilkendt 15.000 Kroner.
- (450) Andreas: Saa meget faar du nu ikke, hvis jeg render fra dig i Dag.
- (451) Maren: Jeg kan ogsaa nøjes med mindre.

⁵⁸*Skillemønt*: Kommer af det tyske "scheidemünze" (skillingsmønt) og betegnede oprindeligt en mønt af ringere værdi end hovedmønten. I denne sammenhæng drejer Munk måske ordets betydning mod det at blive skilt jf. replik 449 om Sylvia Andersen, der har fået 15.000 for løftebrud, dvs. har fået tilkendt en erstatning for have fået afbrudt sin forlovelse. Ifølge loven kunne en brudt forlovelse frem til 1969 få juridiske konsekvenser. [ODS & DSD]

- (452) Mikkel: Hvad er det? Har I Tid til at høre Radio, Børn. Klokken er —
- (453) Radioen: En uhyggelig Begivenhed indtraf i Aftes sent i København, idet den fra den i sin Tid omdisputerede Opvækkelsesaffære kendte Sensationsmager Johannes Borgen, om hvem der i nogle Aar har været ret stille, formodentlig i et anfald af Sindsyge eller for igen at samle Opmærksomhed om sig trængte ind til vor berømte Maler Professor Ardens, begyndte at molestere hans uerstattelige Malerier med en Dolk. I den Kamp, der opstod, fik Voldsmanden et Saar, som medførte Døden.
- (454) Inger: Nej — jamen — aah, aah aah!
- (455) Maren: Lille Mor!
- (456) Mikkel: Inger! Kom! Hen paa Sofaen!
- (457) Radioen: Professor Ardens er hospitalsindlagt efter et alvorligt Nervechok. Borgens Familie har endnu ikke kunnet underrettes paa Grund af Snestormen. Han blev kun 40 Aar gammel. Var ugift. Det stærke Snefald, der i Nat og — (*Andreas drejer for.*)
- (458) Inger: Forfærdeligt! Forfærdeligt! Forfærdeligt!
- (459) Maren: Nej, det er ikke forfærdeligt. Kan du gøre dig tapper, lille Mor? For nu kommer først det forfærdelige. Kan I gøre jer tapre alle sammen?
- (460) Andreas: Hvordan er det, du staar og taler? Du gør os jo helt — (*synker sit Spyt*) .
- (461) Maren: Jeg troede, jeg kunde føre det igennem, men det gaar altsaa ikke. Farbror er den Stærkeste. Jeg vidste nok, han vilde finde paa et eller andet; for han var min værste Fjende. Men at falde mig i Ryggen paa den Maade, det havde jeg dog ikke troet.
- (462) Mikkel: Du taler jo helt i Vildelse, Barn. Vil I ikke i Seng et Øjeblik begge to ?
- (463) Maren: Nej, Far, jeg har længe nok været i Vildelse; nu er det ovre. Farbror han er nemlig — ja, han er død for min Skyld — ja, og for jer Skyld — for Borgensgaards Skyld — og saa var det da vel nødvendigt.
- (464) Mikkel: Andreas, kald paa Ingse.
- (465) Inger: Nej, ikke kalde! Saml dig saa sammen, lille Pige. Hvad er der sket?
- (466) Maren: Der er sket det — ja, Andreas, nu kommer jeg til at gøre dig forfærdelig ondt — det var det, jeg troede, der kunde undgaaes, men det kan det altsaa ikke. — Se, Far, mens jeg var paa det Kursus i København, studerede jeg ikke Fransk og Musik, som I troede; nej, nej — jeg fødte et Barn, fik ordnet det, saa det kom for tidligt og var dødfødt, og jeg begravede det selv, begravede det selv, det var det værste.
- (467) Andreas: Du lyver. Hold op med at brøle. Du lyver, din — Tøs.
- (468) Maren: Det er sandt, Andreas.
- (469) Andreas: (*river Myrtekransen af hende, spytter paa den og sparker til den; griber fat i hendes Haar og slynger hende bagover*) Hu!
- (470) Mikkel: (*springer frem imod ham med løftet Haand*) Gaa! Gaa med dig! —

- (471) Andreas: Ja. Det vil jeg gøre. Her har jeg ikke mer at — Gaa vil jeg. Hvis bare Knæene — vilde — (*synker ned ved Døren*) .
- (472) Maren: Mor, Mor, du maa ikke dø.
- (473) Inger: Har du lidt saadan! Min stakkels lille Pige, min stakkels lille Pige! Har du lidt alt det!
- (474) Mikkel: Dèr holdt Livet op med at have Mening for mig — løst Sand — bliver ved med at skride.
- (475) Andreas: Maren, jeg tabte Forstanden, tilgiv mig. Jeg skulde jo hellere have spurgt — der er jo bare ét, det kommer an paa nu: Holder du af mig, Maren?
- (476) Maren: Jeg har aldrig holdt af andre end dig, Andreas.
- (477) Andreas: Jamen hvordan saa — ?
- (478) Maren: Det var denne Kunstmaler — han malede mig — det var sket, før jeg vidste rigtig af det — det var jo dig, jeg holdt af, men — og saa tænkte jeg —
- (479) Andreas: Og for min Skyld gjorde du alt det forfærdelige? Led du alt det forfærdelige? Stakkels lille Pige! Tapre lille Brud!
- (480) Maren: Er det muligt? Er det muligt, at du kan tage det saadan, Andreas ?
- (481) Mikkel: Du skal ikke tage vor Datter til Ægte af Barmhjertighed.
- (482) Andreas: Jeg holdt af hende som af min egen Sjæl, da jeg kom. Jeg kan vel ikke holde mindre af hende, nu jeg hører, hvad hun har gennemstridt for vor Kærligheds Skyld. Hvem har kæmpet saa fortvivlet for sin Myrtekrans som du, Maren? Jeg sanker⁵⁹ den op, jeg kysser den, jeg sætter dig den om Panden igen. — Og saa hjem og i Kjolen.
- (483) Mikkel: Vi kan ikke holde Bryllup i Dag — efter dette.
- (484) Andreas: Brylluppet er bestemt til i Dag, og det holdes i Dag. Vi aflyser bare al Festlighed af Hensyn til Johannes Borgens Død.
- (485) Maren: At du kan det, Andreas. Tak, tak.
- (486) Andreas: Du maa ikke takke. Det trækker det ned og gør mig — ingenting. Farvel saa længe (*ud. Fingerkys*) .
- (487) Maren: Far, Far, kan du nogensinde tilgive mig? (*Mikkel trækker hurtigt Haanden til sig*) . Ja, du har Ret, Far. Det var de to Hænder her, jeg gjorde det med (*stille ud*) .
- (488) Mikkel: *Mit* Barn en Forbryderske! Aah, Far, Far, du kan sagtens, du ligger og raadner nu.
- (489) Inger: Mikkel!
- (490) Mikkel: Hvorfor gjorde Gud sit store Livets Under for os dengang — for at spare os til denne Helveddag? Hvorfor lod han ikke dig blive i din Kiste og mig løbe ned til Mosehullet, saa vi nu havde ligget paa Kirkegaarden i Fred, i Fred, i Fred.

⁵⁹sanker: Det samme som ”at samle”. [ODS]

- (491) Inger: Saa du tænkte paa Selvmord dengang, Mikkel?
- (492) Mikkel: Jeg var jo saa fortvivlet, Inger.
- (493) Inger: Forbrydertanker, altsaa. Og dømmes nu dit Barn?
- (494) Mikkel: Jeg var jo saa fortvivlet, hører du.
- (495) Inger: Har Maren ikke været "fortvivlet", tror du? Nej, Mikkel, saa nemt klarer vi to ikke for os med at skælde ud paa Gud og Mennesker.
- (496) Mikkel: Er det da min Skyld, at —
- (497) Inger: Ja, Mikkel. Det var den eneste Tanke, der rørte sig i mig, da hun før bekendte alt det, der — ikke er til at tænke paa: Hvad er vi to Forældre, at Barnet ikke er kommet til os? Gud gav os sit store Under dengang for at lære os at bygge paa ham alene. Og hvad har vi gjort? Bygget paa Retskaffenhed og Ærekærlighed og Borgensgaardsstolthed og alt det andet Hedenskab. Du stod dør ved Vinduet før og mumlede: "Løst Sand! — bliver ved med at skride." Havde Gud været vor Grundvold i Dag — han skrider ikke.
- (498) Mikkel: Inger! Saa knuste! Saa ydmygede!
- (499) Inger: Hvad er vor Ulykke mod Barnets, Mikkel? Hvor kan du tænke et Øjeblik paa dig selv? Den Lykkens Naadegave, Gud velsignede os med for de mange Aar siden, har vi nok ikke forstaaet at nytte ret. Lad os nu bedre forvalte den Sorgens Naadegave, han velsignede os med i Dag. Det er det, Johannes har givet sit Liv for, begynder jeg at forstaa.
- (500) Mikkel: Inger, du er nærmere Gud end jeg. Jeg ser jo kun hans Kappe, du ser hans Ansigt. Tag mig saa ved Haanden, og lad os prøve at gaa den Vej, han vil. Gaar du foran?
- (501) Inger: Hvor er Barnet? Hun gik saa stille. Hun har vel ikke gjort noget ved sig selv?
- (502) Mikkel: Maren! Maren! Hvor er du?
- (503) Maren: Her, Far.
- (504) Mikkel: Lille Maren, du maa ikke gaa fra os. Din Mor kan ikke — vi kan ikke undvære dig.
- (505) Maren: Hvad har I saa bestemt med mig, Far og Mor?
- (506) Mikkel: Din Mor vil sige det.
- (507) Inger: Vi har ingenting bestemt. Bliv nu gift med din Andreas i Dag. Saa vil vi allesammen hjælpes med at finde Vejen frem til Guds Tilgivelse. — Men allerede?
- (508) Andreas: (*ind*) Jeg vilde gerne tale lidt med Maren alene.
- (509) Inger: Gør det, Andreas! Saa klæder vi os paa til Kirke imens (*de to ud*).
- (510) Andreas: Jeg kan ikke.
- (511) Maren: Nej, du kan ikke, vel?

- (512) Andreas: Spyt paa mig, Maren jeg er ikke bedre værd. Det er denne forbandede Kirkelugt, jeg er opdraget i. Prækener om Synderinder og Renhed og alt det Løgn. Jeg ved jo godt, at hvad kommer Fortiden Nutiden ved, og at alt jo er, som det skal være, naar blot du elsker mig. Og jeg regner mig ikke for bedre end dig, det gør jeg ikke. Men naar jeg saa bare ser Fjordhuset dernede — nej, jeg kan ikke. Maaske engang senere, jeg ved det ikke. Men ikke nu.
- (513) Maren: Du maa ikke græde, Andreas. Du er en god Dreng, og du skal nok blive lykkelig — paa en eller anden Maade. Det er nok bedst, at det med os to saa ikke sker. Det bliver alligevel aldrig saa godt det med at klinke⁶⁰.
- (514) Andreas: Jeg gaar hjem til Far. Farvel, lille Maren. Er du vred paa mig? Foragter du mig?
- (515) Maren: Jeg elsker dig jo, Andreas.
- (516) Andreas: Maren — skal vi alligevel prøve —
- (517) Maren: Gaa saa, Andreas. Lev vel, lev vel! (*han ud*) . Ja, ja, saadan maa det være.
- (518) Mikkel: (*og Inger ind*) Han gik. Han sagde ikke engang Farvel til os.
- (519) Maren: Der bliver ingen Bryllup af, Far.
- (520) Mikkel: Det kan jeg tænke. Og det er jeg bedst tilpas med. Vi skal ikke have noget til Givendes⁶¹ her paa Borgensgaard.
- (521) Inger: Hm.
- (522) Maren: Nej, slet ikke noget, Far. Og derfor er der endnu en Ting, vi maa have ordnet. Farbror Johannes vil have, vi muger i hele Stalden, saa ikke en Krog er glemt. Derfor skal du ringe til Politiet, Far, saa snart Telefonen kommer i Orden igen, og melde mig.
- (523) Mikkel: Det kan jeg ikke.
- (524) Inger: Nej, Maren, nej, det forlanges ikke, det kan jeg ikke udholde.
- (525) Maren: Farbror Johannes vil have det. Baade Guds og Menneskers Straf skal jeg under. Og saa skal jeg ogsaa vise dem, hvor jeg har gravet det lille Lig ned. Det længes jeg saadan efter. Saa faar det Lov til at komme op og blive rigtig begravet i rigtig Jord, tror du ikke, Mor?
- (526) Mikkel: Det kan jeg ikke. Hele Sognet skal vide, at — skal se — at — Det kan jeg ikke.
- (527) Maren: Jamen Farbror Johannes vil have det. Hør, kan du høre? (*Kirkeklokken*) .
- (528) Inger: Hvorfor ringer den nu?
- (529) Mikkel: De har endnu ikke naaet at afmelde.
- (530) Maren: Nu ringer det til mit Bryllup.

⁶⁰at klinke: Bruges overført for det at reparere ved at samle eller forbinde stykkerne i en ituslået porcelæns-genstand med metalkramper. [ODS]

⁶¹Givendes: Dialektal substantivering, der betyder: som gave, forærende eller gratis. [ODS]

- (531) Inger: Aah nej, hvor det lyder uhyggeligt.
- (532) Mikkel: Nej, Inger, nej. Den Stemme kender jeg. Det er Gud, der taler gennem Vinternatten. Saadan talte han, med netop den Stemme, ved vort Bryllup, Inger. Ved Børnenes Daab. Ved Mors Begravelse, og siden ved Fars. — Som du vil, lille Maren. Jeg skal sige det til Politiet. Og saa gaar vi i Seng og faar Lov til at sove i Jesu Navn. Men først vil vi synge et Aftensalmevers:

Ak, søger de ydmyge Steder^a,
i Støvet for Frelseren græder.
Thi faar vi Barn Jesus i Tale
Thi Roseerne vokser i Dale

^aAk, søger de ydmyge Steder: 6. strofe af H.A. Brorsons "Den yndigste rose er funden" (1732), som refererer til GT: Højs. 2,1-2. [DDSO]

Godnat, lille Maren. Var vi tre kommet noget fra hinanden, har vi nok fundet sammen igen (*ud*).

- (533) Inger: Kan du sove paa Sofaen her i Nat? Her er Dynen.
- (534) Maren: Nemt, Mor. Tak.
- (535) Inger: Du kunde ikke synge med i Aften, min Pige — men du skal nok komme til det igen. Godnat, min Skat (*ud*.)
- (536) Maren: (*ordner Dynerne, og begynder at klæde sig af*) Hvad vil du mer, Gud? Sig det, saa gør jeg det. Dette Knug af din Vrede hen over mit Hjerte, den vil tynde dør evig! Aah, at man aldrig kan dø. Og mit lille Barn, mit lille udøbte Barn, hvor er det nu? Er du haard ved det, Gud, for ogsaa saadan at straffe mig, du som hjemsøger Fædres Synd paa Børnene⁶². Jeg klager ikke; saa ond jeg har været, ved jeg, jeg har fortjent det. Aah, min Gud, du kan aldrig mere kendes ved mig. Jeg er fortabt (*hun blæser Lyset ud og knæler ved Sengen*). Fader vor, du som er i Himlen, helliget vordet dit Navn, komme dit Rige — (*Kirkeklokken begynder igen at ringe, uvirkeligt, men inderligere. Væggene om hende synker. Loftet løftes bort. Frosthimlen tindrer over Gaarden. Fra et eller andet mørkt Sted er rejst en Stige med lysende Trin helt op mellem Stjernerne*⁶³. *Op ad Stigen gaar Skridt for Skridt en Skikkelse. Er det Johannes? Eller er det ham, han lignede? Bærende paa en Byrde. Nær ved Stjernerne løsner han for Byrden — et lille Barn*)
- (537) Maren: (*rækkende de nøgne Arme op mod den blaa Himmel*) Aah, Tak! Tak!

⁶²du som hjemsøger Fædrenes Synd paa Børnene: Reference til GT: 2 Mos. 20,5: "Jeg straffer fædres skyld på børn, børnebørn og oldebørn af dem, der hader mig".

⁶³Stige med lysende Trin helt op mellem Stjernerne: Muligvis en reference til Jakobsstigen jf. GT: 1 Mos. 28,12: "Da drømte han, og se, på jorden stod en stige, hvis top nåede til Himmelen, og se, Guds engle steg op og ned ad den."